

Identifying Drivers of Curriculum Model of Economic Education Based on Entrepreneurship for the First year of High School

Salimeh Yosefi Hamidi¹, Ladan Salimi¹ & Vahid Fallah²

1. Ph.D. Student of Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.
- * Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran. Email: S.ladan@yahoo.com
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

Abstract

Objectives: Today, entrepreneurship education has become the focal point of educational systems worldwide. It is seen as a tool for achieving a knowledge-based economy and addressing various economic and social issues, including the rising number of unemployed graduates, particularly in developing countries such as Iran. In many countries, it has become an integral part of industrial and educational policies. The importance of lower secondary education lies in its role as a bridge between primary education and upper secondary education, as well as the entry point for students into adolescence. Therefore, educational programs at different levels must be appropriately designed and developed to ensure they have a significant impact on students' future academic and professional lives. Neglecting economic education in the curriculum model for students cannot adequately prepare them for understanding economic issues and achieving success in the future job market. Therefore, economic education in schools and teaching entrepreneurial skills at the lower secondary level are of great importance for students. This research aims to identify the driving factors of an entrepreneurship-based economic education curriculum model for lower secondary education.

Materials and Methods: The research is applied in terms of its objective and uses a mixed-methods approach. To identify the initial driving factors, a systematic review and inductive content analysis techniques were employed. For identifying the final driving factors, the Delphi technique was utilized. The statistical population for identifying the initial driving factors included academic articles and research studies, research projects of organizations and institutions, expert and researcher studies, related authored books, and master's and doctoral theses from higher education institutions, as well as existing circulars from the Ministry of Education and its subsidiaries. For the final driving factors, curriculum specialists, textbook authors, and experts in the field from Mazandaran province were selected, resulting in 37 texts and 15 experts through snowball sampling for the initial factors, and 20 experts through purposive sampling for the final factors. For identifying the initial driving factors, Silva's (2015) systematic review method and inductive content analysis with initial, axial,

Yosefi Hamidi, S. , Salimi, L. and Fallah, V. (2024). Identifying Drivers of Curriculum Model of Economic Education Based on Entrepreneurship for the First Year of High School. *Journal of Management and Planning In Educational Systems*, 17(2), 253-284. doi: [10.48308/mpes.2024.236432.1480](https://doi.org/10.48308/mpes.2024.236432.1480)

and selective coding were used, and for identifying the final factors, the Delphi method in three stages, and SPSS software were utilized. The data collection tools included reviewed texts and semi-structured interviews for identifying the initial factors and semi-structured and structured expert checklists for the final factors. Validity and reliability for the semi-structured interviews were ensured through necessary reviews, including acceptability (expert review), confirmability (expert reassessment), and intra-topic agreement. For the final factors, the content of the expert checklists was confirmed for comprehensibility and clarity by five academic and organizational experts, and its reliability was calculated and confirmed with a test-retest method score of 0.88.

Discussion and Conclusion: According to the results, the final model includes 9 elements, 14 dimensions, 23 components, and 92 indicators. In the Klein-based research model, the "Objective" element includes five driving factors: practicality and operationality, development of individual and technical skills, development of psychological skills, creation of financial and economic knowledge, and fostering creativity and ideation. The "Content" element includes seven driving factors: financial and economic literacy, skill enhancement, knowledge augmentation, executability, real needs-based, creativity and entrepreneurship, and management-oriented. The "Teaching Methods" element includes six driving factors: project and workshop-oriented, collaborative teaching, modern teaching techniques, knowledge and skill-oriented, scaffolding, and flexible teaching. The "Evaluation" element includes five driving factors: qualitative evaluation, operational evaluation, evaluation of theoretical knowledge and attitude, during-teaching evaluation, and participatory evaluation. Among the final driving factors, creating financial and economic knowledge holds the most importance in the "Objective" element, skill enhancement in the "Content" element, project and workshop-oriented teaching in the "Teaching Methods" element, and operational evaluation in the "Evaluation" element.

Keywords: Curriculum, Economic Education, Entrepreneurship.

مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی

مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی

پاییز و زمستان ۱۴۰۳

دوره ۱۷، شماره ۲ (پیاپی ۳۳)

صفحات: ۲۵۳-۱۳۰

DOI: [10.48308/mpes.2024.236432.1480](https://doi.org/10.48308/mpes.2024.236432.1480)

ISSN: 2423-5261

E-ISSN: 2538-6344

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۵/۱۸ بازنگری مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۱۷

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۲۹ چاپ مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

شناسایی پیشران های الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه

سلیمه یوسفی حمیدی^۱، لادن سلیمی^۲ و وحید فلاح^۳

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

* نویسنده مسئول: استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

S.ladan@yahoo.com

۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

چکیده

هدف: آموزش کارآفرینی به عنوان یک ابزار کلیدی برای دستیابی به اقتصاد دانش بنیان و حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی، به ویژه بیکاری فارغ التحصیلان در کشورهای در حال توسعه مانند ایران، به کانون اصلی سیستم های آموزشی در جهان تبدیل شده و به بخشی مهم از سیاست های صنعتی و آموزشی در بسیاری از کشورها تبدیل شده است. با توجه به اهمیت و حساسیت دوره اول متوسطه، ضرورت دارد آموزش های این دوره به طور مناسبی تدوین و طراحی شود تا بازدهی مناسبی در زندگی تحصیلی و شغلی آتی دانش آموزان داشته باشد. عدم توجه به تربیت اقتصادی در الگوی برنامه درسی دانش آموزان، نمی تواند آنان را به خوبی برای اشراف به مسائل اقتصادی و حضور موفق در بازار کار در زمان آینده آماده کند. بنابراین تربیت اقتصادی در مدارس و آموزش مهارت های کارآفرینی در مقطع اول متوسطه برای دانش آموزان از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف از پژوهش حاضر، شناسایی پیشران های الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه بود.

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

مواد و روش ها: تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش، ترکیبی به صورت آمیخته بوده است، به طوری که برای شناسایی پیشران های اولیه، از مرور نظام مند و تکنیک تحلیل محتوای استقرایی، استفاده شد و برای شناسایی پیشران های نهایی، از تکنیک دلفی استفاده گردید. جامعه آماری در بخش شناسایی پیشران های اولیه؛ مقالات و پژوهش های علمی، طرح های پژوهشی سازمان ها و مؤسسات، تحقیقات خبرگان و محققان، کتب مرتبط تألیفی و پایان نامه های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مراکز آموزش عالی و بخشنامه های موجود در وزارت آموزش و پرورش برای بررسی متون و متخصصان برنامه درسی، مؤلفان کتب درسی، برنامه ریزان وزارت آموزش و پرورش و متخصصان تربیت اقتصادی و کارآفرینی برای انجام مصاحبه، بود. برای شناسایی پیشران های نهایی، متخصصان برنامه درسی، مؤلفان کتب درسی و صاحب نظران این حوزه در استان مازندران انتخاب شدند که برای شناسایی پیشران های اولیه، ۳۷ متن و با روش نمونه گیری گلوله برفی ۱۵ خبره و برای شناسایی پیشران های نهایی، با روش نمونه گیری هدفمند، ۲۰ خبره انتخاب شد. برای شناسایی پیشران های اولیه، از روش بررسی سیستماتیک سیلوا (۲۰۱۵) و تحلیل محتوای استقرایی با کدگذاری اولیه، محوری و ثانویه و برای شناسایی پیشران های نهایی از روش دلفی در طی سه مرحله و در نرم افزار SPSS استفاده گردید. ابزار گردآوری اطلاعات در شناسایی پیشران های اولیه، متون مورد بررسی و مصاحبه نیمه ساختاریافته بوده و در شناسایی پیشران های نهایی، از چک لیست خبره سنتجی نیمه ساختاریافته و ساختاریافته استفاده گردید. برای تعیین روایی و پایایی مصاحبه نیمه ساختاریافته، از بررسی های لازم شامل مقبولیت (بازنگری خبرگان)، قابلیت تأیید (بازبینی خبرگان) و توافق درون موضوعی، استفاده شده و برای پیشران های نهایی،

یوسفی حمیدی، سلیمه، سلیمی، لادن و فلاح، وحید. (۱۴۰۳). شناسایی پیشران های الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه. مدیریت و برنامه ریزی در نظام های آموزشی. ۲۵۳-۲۸۴. (۲۰۱۷). doi: [10.48308/mpes.2024.236432.1480](https://doi.org/10.48308/mpes.2024.236432.1480)

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

محتوای چک لیست خبره سنجی از نظر قابل فهم بودن و گویا بودن مورد تأیید پنج تن از خبرگان دانشگاهی و سازمانی قرار گرفته و پایایی آن با روش آزمون مجدد، ۸۸/۰ محاسبه و تأیید گردید.

بحث و نتیجه‌گیری: در الگوی پژوهش، عنصر «هدف»، دارای پنج پیشران؛ کاربردی و عملیاتی بودن، پرورش مهارت‌های فردی و فنی، پرورش مهارت‌های روانشناختی، ایجاد دانش مالی و اقتصادی و پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی، عنصر «محتوا»، دارای هفت پیشران؛ سواد مالی و اقتصادی، مهارت‌افزایی، دانش‌افزایی، قابلیت اجرایی، مبتنی بر نیازهای واقعی، خلاقیت و کارآفرینی و مدیریت محوری، عنصر «روش‌های تدریس»، دارای شش پیشران؛ پروژه و کارگاه محوری، آموزش مشارکتی، تکنیک‌های نوین آموزشی، دانش و مهارت محوری، تکیه‌گاه‌سازی و تدریس منعطف و عنصر «ارزشیابی»، دارای پنج پیشران؛ ارزشیابی کیفی، ارزشیابی عملیاتی، ارزشیابی دانش نظری و نگرش، ارزشیابی حین آموزش و ارزشیابی مشارکت‌محور، بوده است. در بین پیشران‌های نهایی، پیشران ایجاد دانش مالی و اقتصادی، دارای بیشترین اهمیت در عنصر «هدف»، پیشران مهارت‌افزایی، دارای بیشترین اهمیت در عنصر «محتوا»، پیشران پروژه و کارگاه‌محوری، دارای بیشترین اهمیت در عنصر «روش‌های تدریس» و پیشران ارزشیابی عملیاتی، دارای بیشترین اهمیت در عنصر «ارزشیابی»، بود.

کلید واژه‌ها: برنامه درسی، تربیت اقتصادی، کارآفرینی.

مقدمه

آموزش کارآفرینی هدف اصلی نظام‌های آموزشی جهان به‌عنوان ابزاری کلیدی برای دستیابی به اقتصاد دانش و حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی به‌ویژه بیکاری فارغ‌التحصیلان است. این آموزش به بخش مهمی از سیاست صنعتی و آموزش در بسیاری از کشورها تبدیل شده است به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه مانند ایران است (طیبنیا، کریمی، پاداش، یزدانی و کیهانی، ۱۴۰۱). در بسیاری از کشورها، به‌ویژه کشورهای در حال توسعه که اشتغال کم رایج است، بسیاری از کارآفرینان کسب و کار خود را راه‌اندازی می‌کنند زیرا نمی‌توانند فرصت‌های شغلی بهتری پیدا کنند. در سرتاسر جهان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نیاز به تحریک و تسهیل کارآفرینی دارند. آن‌ها علاقه‌مند بودند (محمدی‌فر، صبا، نادری و رضایی، ۱۴۰۲). مهم‌ترین هدف آموزش و پرورش، فراهم آوردن فرصت‌هایی برای رشد و شکوفایی استعدادها فردی است. بهترین شکل آموزش توجه به ملاحظات اجتماعی و اقتصادی در حین پاسخگویی به نیازهای فردی است. (قاسم‌پور مقدم، ۱۳۹۷). آموزش مالی و درک مفاهیم مالی از سنین پایین اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین مطالعه مباحث مالی و اقتصادی در دنیای امروز برای هر دانش‌آموز و نسل امروزی برای درک معیارها و استانداردهای مالی امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. (قندهاری، مهرمحمدی، طلائی و فرجی دیزجی، ۱۳۹۸). اگر هدف اصلی آموزش اقتصاد بهبود توانایی اقتصادی در اکثر دانش‌آموزان باشد، آموزش اقتصاد نباید تا کلاس دوازدهم به تعویق بیفتد. (سلطانی و مهدی‌پور، ۲۰۱۵)، زیرا امروزه براساس شرایط اقتصادی و دشواری‌هایی که در جوامع مختلف وجود دارد، داشتن سطح تحصیلات و دانش اقتصادی مناسب برای افراد به‌ویژه جوانان و جوانان جامعه ضروری است. (طاهری طیبی، هاشمی، قلتاش و ماشین چی، ۱۳۹۹). در واقع برنامه درسی بخشی از مقدمه نظام تعلیم و تربیت است که اگر با توجه به تحولات مورد ارزیابی قرار گیرد و مدام تغییر کند، برای ارتقای کارایی نظام آموزشی مفید خواهد بود (آقاداتی، قاضی‌زاده و میرزامحمدی، ۱۴۰۰).

کار جوانان کانون رهنمودهای خاص است. زیرا در بسیاری از کشورها بیکاری جوانان بیشتر از بزرگسالان است. بنابراین، برای حل این مشکل، سیاست‌گذاران باید مهارت‌های کارآفرینی را قبل از خروج جوانان از سیستم آموزشی تقویت کنند (آلاریف و همکاران، ۲۰۱۹). چون آن‌ها بر این باورند که آموزش کارآفرینی نقش مهمی در توسعه شایستگی‌های اصلی هر فرد ایفا می‌کند و افراد را قادر می‌سازد تا راه‌حل‌های جدیدی برای آینده‌ای فراگیر و پایدار بیابند (مورسیلی و جورنس^۱، ۲۰۲۲). کارآفرینی نقش حیاتی در افزایش رشد و توسعه اقتصادی بازی می‌کند. به همین دلیل است که خط‌مشی‌گذاران تلاش خود را متمرکز بر ترویج کارآفرینی کرده‌اند. ترویج کارآفرینی فراتر از کمک به کارآفرینان و مالکان کسب و کار رفته است و منجر به انتشار روحیه کارآفرینی در میان افراد جوان شده است. زیرا آن‌ها منبع موج بعدی کارآفرینان هستند (هو، یی، کانگ و چان^۲، ۲۰۱۸). کارآفرینی را به انگیزه ریسک، ایجاد و راه‌اندازی یک سرمایه‌گذاری سودآور و با هدف تعریف می‌کنند (آویو^۳ و همکاران، ۲۰۱۹). کارآفرینی^۴ سهم به‌سزایی در توسعه اقتصادی دارد (کالینز، موریسون و باسو^۵، ۲۰۱۷). توسعه کارآفرینی یکی از زمینه‌های مهم برای گسترش و متنوع‌سازی اقتصاد کشورهاست. علاوه بر سایر بسته‌های سیاستی، برنامه‌های آموزش کارآفرینی به‌عنوان یکی از ابزارهای خط‌مشی برای ایجاد نوآوری و ارتقا توسعه کارآفرینی معرفی می‌شود (گانگی^۶،

1. Morselli & Gorenc
2. Ho, M., Uy, M., Kang, B., Chan, K.,
3. Iwu
4. Entrepreneurship
5. Collins, Morrison & Basu
6. Gangi

۲۰۱۷). باید فرصت توسعه‌ی مهارت‌های جدید و توانایی‌ها و ظرفیت‌ها به جوانان داده شود. این مهارت‌ها باید در یک فرد از دوران کودکی با اجرای برنامه‌های مختلف آموزش کارآفرینی در تمام سطوح آموزش و پرورش، بخصوص در برنامه‌ریزی‌های آموزشی و درسی آموزش عالی از طریق پژوهش‌های کاربردی و آموزش‌های عملی توسعه باید (لی، هالاک و ساردشماخ، ۲۰۱۶).

مشکل و دغدغه‌ای که از نظر محقق، وجود داشته تا به موضوع حاضر بپردازد این است که هدف، محتوا، روش‌های تدریس و روش‌های ارزیابی از برنامه درسی دانش‌آموزان، در نوع و روند تربیت آنان، تأثیر بسزایی دارد و در این بین، دوره اول متوسطه، به دلیل ورود دانش‌آموزان به محدوده سنی نوجوانی و واسط بودن بین مقطع ابتدایی و دوره دوم متوسطه، اهمیت دارد. آموزش‌های مقاطع مختلف تحصیلی بایستی، به‌طور مناسبی تدوین و طراحی شود تا بازدهی مناسبی در زندگی تحصیلی و شغلی آتی دانش‌آموزان داشته باشد. عدم توجه به تربیت اقتصادی در الگوی برنامه درسی دانش‌آموزان، نمی‌تواند آنان را به خوبی برای اشراف به مسائل اقتصادی و حضور موفق در بازار کار در زمان آینده آماده کند. دوره اول متوسطه، واسطه بین دوره ابتدایی و دوره دوم متوسطه است و نوع الگوی درسی این دوره، تأثیر بسزایی بر میزان دانش و آگاهی کسب شده آنان برای ورود به دوره دوم متوسطه دارد. بنابراین تربیت اقتصادی در مدارس و آموزش مهارت‌های کارآفرینی در مقطع اول متوسطه برای دانش‌آموزان از اهمیت زیادی برخوردار است، چرا که برخی از این افراد امکان دارد بعد از اتمام دوره متوسطه وارد بازار کار شوند و از ادامه تحصیل در آموزش عالی انصراف دهند. برای اتخاذ یک استراتژی کارآمد در امر آموزش مبتنی بر تربیت اقتصادی و کارآفرینی به دانش‌آموزان، بایستی الگوها و برنامه‌های درسی در این راستا طراحی شود. از دیدگاه محقق، یکی از مشکلات نظام آموزشی در ایران، عدم توجه برنامه‌های درسی به تربیت اقتصادی و کارآفرینی است، به‌طوری که، افراد بعد از اتمام تحصیلات دوره‌های متوسطه، زمانی که وارد دانشگاه می‌شوند، عملاً هیچ پیش زمینه اولیه‌ای در خصوص اقتصاد و کارآفرینی ندارند. چنانچه این روند ادامه پیدا کند، به دلیل عدم تربیت اقتصادی مناسب و عدم آموزش کارآفرینی در نظام آموزش و پرورش، فارغ‌التحصیلان نظام آموزش عالی هم چندان از تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برخوردار نخواهند بود. به نظر می‌رسد که برای کمتر کردن این مشکل، نیاز است که از نظر تئوریک، یک الگوی مناسب برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، تدوین و طراحی گردد و در یک جامعه آماری واقعی، مورد آزمون قرار بگیرد تا با شناخت ابعاد و پیشران‌های تبیین‌کننده تربیت اقتصادی، تصمیم‌گیران و مؤلفان برنامه‌های درسی دوره متوسطه، راهبردهای لازم را در این مورد بکار بگیرند. برای این منظور لازم است که اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری و روش‌های ارزشیابی برای تبیین برنامه درسی تربیت اقتصادی، شناسایی و آزمون بشود. از این منظر، محقق به دنبال جواب دادن به این سوال است که: پیشران‌های الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه، کدامند؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

براساس یافته‌های پژوهش مرتضی‌نژاد (۱۴۰۱) و پایش برنامه‌های درسی مرتبط با کارآفرینی در آموزش عمومی ایران، براساس ادبیات و راهنمای معلم، کتاب‌های مرتبط با شغل، آزمون کاغذ و مداد، کارنامه، دیدگاه، کار، نمونه‌ها و .. مناسب این دوره. اما در کشورهای پیشرو و نتایج تحقیقات، علاوه بر موارد ذکر شده، به رقابت درون مدرسه‌ای و بین مدرسه‌ای و نیز ایجاد کسب و کارهای کوچک مقیسه‌ای به‌عنوان روش ارزیابی توجه می‌شود. نتایج تحقیق حسینی غفاری توران و سمیعی پاقله (۱۴۰۱) و با عنوان طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی گلستان، نشان داد که برنامه درسی کارآفرینی، دارای ۳ بعد و ۱۱ پیشران فرعی و ۱۰۶ شاخص بوده و بعد فرهنگ کارآفرینی بیشترین

اثرگذاری، رتبه دوم بعد سیاست و کارآفرینی و بعد ارزشیابی و بازنگری در مرتبه سوم اهمیت قرار داشت. در تحقیق بشیریان، سلیمان‌پور عمران و افراسیابی (۱۴۰۱) و با عنوان طراحی الگوی تربیت اقتصادی و برنامه‌ریزی با رویکرد کارآفرینی در مقطع ابتدایی آموزش پرورش در منطقه خراسان شمالی، یافته‌های حاصل از تحلیل محتوا منجر به طراحی مدل آموزشی مبتنی بر تربیت اقتصادی با رویکرد کارآفرینی با چهار بعد «جنبه‌های فردی و شخصی، فرهنگ و اخلاق اقتصادی، مفاهیم و علل اقتصادی و مهارت‌های اجتماعی» و ۱۱ پیشران گردید. نتایج تحقیق شاه‌ملکی، ملکی، قادری و مصباحی مقدم (۱۴۰۲) و با عنوان سنتز پژوهی شاخص‌ها و مؤلفه‌های برنامه درسی تربیت اقتصادی، ابعاد تربیت اقتصادی در ۴ مضمون اصلی و ۵۳ مضمون فرعی، طبقه‌بندی شده‌اند که مضامین اصلی عبارت‌اند از: عوامل شخص و فردی، فرهنگ و اخلاق اقتصادی، مفاهیم و دانش اقتصادی و مفاهیم جمعی و ارتباطی. طبق نتایج تحقیق جابری صفا، آرمند و عصاره (۱۴۰۲). و با عنوان طراحی و اعتبارسنجی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی براساس رویکرد توسعه پایدار در دوره متوسطه اول چهار چیز برای برنامه درسی آموزش اقتصادی مبتنی بر توسعه پایدار مورد نیاز است که عبارت‌اند از: رشد و توسعه جهانی، رشد و توسعه اقتصادی کشور، ادغام ارزش‌های توسعه‌پایداری دانش‌آموز و پیشرفت دانش‌آموز. طبق نتایج تحقیق حسینی، قلتاش، رنجبر و محمدجانی (۱۴۰۲) و با عنوان طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی اقتصاد خانواده دوره متوسطه دوم ایران، مؤلفه‌های آموزش اقتصاد خانواده برای دانش‌آموزان شامل: آموزش خانواده، تبیین عوامل فردی، رویکرد اقتصادی جامعه، تبیین عوامل اجتماعی، محتوای آموزشی مناسب برای درک بهتر مفاهیم اقتصادی، محیط آموزشی مناسب، مهارت زندگی و آموزش مفاهیم اقتصادی می‌باشند. طبق نتایج تحقیق شریفی گل زردی، محبی و کریمی خویگانی (۱۴۰۳) و با عنوان شناسایی مؤلفه‌های مفهوم تربیت اقتصادی در دوره تحصیلی متوسطه اول، مؤلفه‌های اصلی مفهوم تربیت اقتصادی در دوره تحصیلی متوسطه اول شامل سواد مالی (با ۳ مؤلفه فرعی)، بینش اقتصادی (با ۱ مؤلفه فرعی)، حفظ و توسعه منابع اقتصادی و مالی (با ۲ مؤلفه فرعی)، الگوی صحیح مصرف (با ۲ مؤلفه فرعی)، رابطه پس‌انداز و سرمایه‌گذاری (با ۳ مؤلفه فرعی)، مدیریت بودجه (با ۳ مؤلفه فرعی)، مسئولیت‌پذیری و تعهد اجتماعی (با ۱ مؤلفه فرعی)، تخصص‌گرایی و نوآوری (با ۲ مؤلفه فرعی)، رعایت حقوق دیگران (با ۲ مؤلفه فرعی)، اخلاق‌محوری (با ۳ مؤلفه فرعی)، ارزشمند دانستن کار (با ۵ مؤلفه فرعی)، فرصت‌شناسی (با ۲ مؤلفه فرعی) و مدارا (با ۱ مؤلفه فرعی) بود. نتایج تحقیق ذبیحی سامانی و معتمدی سده (۱۴۰۳) و با عنوان ساحت تربیت اقتصادی و اهمیت آن در زندگی دانش‌آموزان، نشان داد که مهم‌ترین هدف از اجرای برنامه‌های درسی هم‌سو با تربیت اقتصادی و اقتصاد مقاومتی، تغییر نگرش و فرهنگ‌سازی در این حوزه است که در آموزه‌های دینی ما نیز سفارش‌های زیادی شده است.

نتایج تحقیق آلارف، برادمن و پاتریک^۱ (۲۰۲۰) با عنوان تأثیر میان‌مدت آموزش کارآفرینی بر نتایج بازار کار: شواهد تجربی دانش‌آموختگان دانشگاه در تونس، نشان داد که تأثیرات آموزش کارآفرینی کوتاه بوده است. هم‌چنین این مداخله منجر به افزایش موقتی در ایده‌های تجاری و کارآفرینی نوپا شد. اما، چهار سال پس از فارغ‌التحصیلی، تأثیر پایداری در خوداشتغالی یا نتایج اشتغال وجود ندارد و این مداخله تأثیرات ماندگاری بر دانش کسب و کار داشته است، اما بر روی شبکه‌های تجاری ندارد. ای‌ویو^۲ و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیق خود با موضوع آموزش کارآفرینی، برنامه تحصیلی و شایستگی مدرس به‌عنوان عوامل پیشینه قصد کارآفرینانه دانشجویان در آفریقای جنوبی، نشان دادند که گروه پاسخگو قویاً موافق سودمندی آموزش کارآفرینی برای توسعه اقتصادی هستند. این امر نشان می‌دهد آن‌ها به خوبی نقش و نتایج کارآفرینی را در سطح کلان درک کرده‌اند. این مطالعه هم‌چنین دریافت که شایستگی درک شده تیم مدرسان، همبستگی متوسط و مثبتی با قصد کارآفرینانه دانشجویان دارد. در تحقیقی که توسط سکوندو، مله، ویچیو،

1. Alaref J, Brodmann S, Patrick P.

2. Iwu

الیا، مارگریتا و دو^۱ (۲۰۲۱) و تحت عنوان تهدید یا فرصت؟ یک مطالعه موردی از طراحی مجدد آموزش کارآفرینی با قابلیت دیجیتال در شرایط اضطراری کووید-۱۹^۲، انجام گرفت، نتایج نشان داد که برنامه‌های سنتی آموزش در دانشگاه بایستی با توجه به شرایط موجود تغییر کرده و آموزش دانشجویان از جمله آموزش کارآفرینی به صورت دیجیتال و غیرحضوری تقویت گردد. شیدو، آدیو و اولوگوندودو^۳ (۲۰۲۲) در تحقیق خود و با عنوان تأثیر آموزش اقتصاد بر کسب مهارت‌های کارآفرینی در بین دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه لاگوس، نشان دادند که بین آموزش اقتصاد و کسب مهارت‌های مدیریتی، مهارت‌های فنی، مهارت‌های بلوغ شخصی و مهارت رهبری در بین دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه لاگوس رابطه معناداری وجود دارد. اولوبیو و اولوبیو^۴ (۲۰۲۲) در تحقیق خود و با عنوان آموزش کارآفرینی به عنوان ابزاری برای رشد اقتصادی: نقش مراکز اطلاعاتی در نیجریه، نتیجه گرفتند که آموزش کارآفرینی باید برای همه دانشجویان فارغ از رشته تحصیلی از طریق تهیه منابع اطلاعاتی آن در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی برای رشد اقتصادی در دسترس باشد. در تحقیقی که توسط کانال، پونز، آزکوئتا، فرناندز^۵ (۲۰۲۳) و با عنوان آموزش کارآفرینی در مدارس چقدر مؤثر است؟ مطالعه تجربی الگوی برنامه درسی جدید در اسپانیا، به انجام رسید، نتایج نشان داد که دانش‌آموزان با نگرش مثبت نسبت به کارآفرینی دانش کارآفرینی خود را بهبود می‌بخشند و در صورت شرکت در برنامه خاص تأثیر آن بیشتر است. نتایج برای متغیرهای جنسیت، نوع مدرسه و سطح تحصیلات والدین معنادار نیست، اما برای سن و مقطع تحصیلی معنادار است. اثربخشی گنجاندن محتوا بر کارآفرینی در برنامه درسی و برنامه خاص تأیید شد.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش تحقیق، ترکیبی به صورت آمیخته اکتشافی بوده و به طوری که در بخش شناسایی پیشران‌های اولیه، از دو تکنیک؛ مرور نظام‌مند (سیستماتیک) و تحلیل محتوای استقرایی، به‌طور مجزا استفاده شده و در بخش شناسایی پیشران‌های نهایی، از تکنیک دلفی استفاده گردید.

بخش شناسایی پیشران‌های اولیه؛ بررسی متون: در بخش بررسی متون، با مرور نظام‌مند، مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و تحقیقات محققان پیشین در مورد موضوع تحقیق، انتخاب شده و روشی که جهت مرور نظام‌مند در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته، روش سیلوا (۲۰۱۵) بوده است. جامعه آماری در مرحله مطالعه و بررسی مبانی نظری و پیشینه پژوهش، اسناد و مدارک علمی شامل: مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و مؤسسات، تحقیقات خبرگان و محققان، کتب مرتبط تألیفی و پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی درباره‌ی «الگوی برنامه درسی» و «تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی» و بخشنامه‌های موجود در وزارت آموزش و پرورش و ادارات زیرمجموعه در مورد موضوع تحقیق بود. پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی در شبکه اینترنت از قبیل: مگiran^۶، نورمگز^۷، نشریان دات ای آر^۸، انسانی دات ای آر^۹ و اس ای دی دات ای

1. Secundo G, Mele G, Del Vecchio, Elia G, Marghrita & Ndou

2. COVID-19

3. Sheidu, Adio & Ologundudu

4. Olubiyo & Olubunmi

5. Núñez-Canal, Ponce, Azqueta & Montoro-Fernández

6. Magiran

7. Normags

8. nashryat.ir

9. ensani.ir,

آر^۱ و پایگاه‌های اطلاعات علمی خارجی در شبکه اینترنت از قبیل: الزویر^۲، ای اس سی^۳، ساینس دایرکت^۴، اشپرینگر^۵، پابمد^۶، ویلی^۷، کابی^۸ و اریک دات گو^۹ بودند. در مرحله مصاحبه، از خبرگان و متخصصان بهره گرفته شد تا مصاحبه‌ها از اعتبار مناسبی برخوردار باشد.

در بخش بررسی متون، محقق طی سندکاوی (مدارک و اسناد)، سعی نمود، تمام مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و مؤسسات، تحقیقات خبرگان و محققان، پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در دسترس درباره‌ی «الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی» را مورد بررسی و مطالعه قرار دهد. در نهایت ۳۷ متن، مورد بررسی قرار گرفت.

بخش شناسایی پیشران‌های اولیه؛ تحلیل محتوای استقرایی: برای تحلیل محتوای مصاحبه نیمه‌ساختاریافته از افراد متخصص شامل: ۱. متخصصان برنامه درسی که دارای تخصص و تجربه کافی و تدوین مقاله، کتاب و طرح پژوهشی در زمینه تربیت اقتصادی و کارآفرینی باشند. ۲. مؤلفان کتب درسی، ۳. برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش و ۴. متخصصان تربیت اقتصادی و کارآفرین، بهره گرفته شد. خصوصیات مورد نظر برای خبره بودن افراد، شامل موارد زیر بود: داشتن تحصیلات مرتبط با مبحث الگوهای برنامه درسی، داشتن تحصیلات مرتبط با مبحث تربیت اقتصادی و کارآفرینی، داشتن تحصیلات مرتبط با استفاده از تربیت اقتصادی و کارآفرینی در برنامه درسی، داشتن تحصیلات مرتبط با شرایط برنامه‌ریزی درسی در دوره متوسطه و داشتن مقاله، کتاب یا طرح پژوهشی در زمینه تربیت اقتصادی و کارآفرینی. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری «گلوله برفی» استفاده شد. این روش نمونه‌گیری وسیله‌ای برای جمع‌آوری نمونه‌هایی است که به سختی به دست می‌آیند. زیرا شبکه‌های اجتماعی با دوستان معنادار استفاده می‌شود. محقق به تعداد محدودی از نمونه‌ها و موقعیت‌ها می‌رسد در صورت لزوم، از آن‌ها بخواهید دیگران را در شرایط مشابه معرفی کنند. در نهایت ۱۵ نفر از خبرگان با استفاده از این روش نمونه‌گیری انتخاب شدند تا به اجماع رسیدند. محقق پس از مصاحبه دوازدهم با غواصی داده‌ها روبرو شد، اما برای اطمینان از صحت داده‌ها، فرآیند مصاحبه با شخص پانزدهم ادامه یافت. ۱۵ نفر به شرح مشخصات جدول (۱) انتخاب گردید.

جدول ۱. اطلاعات مصاحبه‌شوندگان

ردیف	جنسیت	رشته تحصیلی	مدرک تحصیلی	تخصص یا حیطه فعالیت	سابقه (سال)	پست سازمانی یا شغل	کد در تحلیل
۱	مرد	مدیریت کار آفرینی	دکتری	کارآفرینی	۲۰	عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	N1
۲	مرد	علوم اقتصادی	دکتری	اقتصاد	۱۱	عضو هیئت علمی وزارت علوم	N2

1. sid.ir
2. Elsevier
3. isc.ir
4. Sincdirect
5. Springer
6. Pubmed
7. Wiley
8. Cabi
9. eric.gov

N4	عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق	۲۳	اقتصاد	دکتری	علوم اقتصادی	مرد	۳
N5	عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	۳۰	برنامه ریزی درسی	دکتری	برنامه ریزی درسی	مرد	۴
N5	عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور	۱۶	کارآفرینی	دکتری	مدیریت کارآفرینی	مرد	۵
N6	عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	۲۰	مدیریت آموزشی	دکتری	مدیریت آموزشی	زن	۶
N7	عضو هیئت علمی وزارت علوم	۹	مدیریت آموزشی	دکتری	مدیریت آموزشی	زن	۷
N8	عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان	۸	مدیریت آموزشی	دکتری	مدیریت آموزشی	زن	۸
N9	عضو هیئت علمی وزارت علوم	۳۰	برنامه ریزی درسی	دکتری	مطالعات برنامه درسی	مرد	۹
N10	عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی	۷	کارآفرینی	دکتری	مدیریت کارآفرینی	مرد	۱۰
N11	عضو هیئت علمی وزارت علوم	۲۰	برنامه ریزی درسی	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	مرد	۱۱
N12	عضو هیئت علمی وزارت علوم	۲۵	برنامه ریزی درسی	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	مرد	۱۲
N13	عضو هیئت علمی وزارت علوم	۱۶	برنامه ریزی درسی	دکتری	برنامه‌ریزی درسی	مرد	۱۳
N14	عضو هیئت علمی وزارت علوم	۴۴	اقتصاد	دکتری	اقتصاد	مرد	۱۴
N15	عضو هیئت علمی وزارت علوم	۲۵	مدیریت رفتاری	دکتری	مدیریت رفتاری	مرد	۱۵

از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به‌عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد که برای تعیین روایی و پایایی ابزار بخش کیفی، از بررسی‌های لازم شامل مقبولیت (بازنگری خبرگان)، قابلیت تأیید (بازبینی مجدد خبرگان) و توافق درون موضوعی، استفاده گردید. به طوری که برای تعیین روایی، برای اطمینان از اعتبار، رونوشت‌های کتبی پنج مصاحبه اول و کد اولیه که از این پنج مصاحبه به دست آمد برای کارشناسان مورد مصاحبه ارسال شد تا بتوانند در مورد ایده‌ها و نتیجه‌گیری مصاحبه‌کننده بحث کنند. نظر آن‌ها را جویا شد. اگر تفاوتی وجود داشت و نیاز به تنظیم قسمت‌هایی که از مصاحبه تایپ شده بود، تنظیم می‌شدند تا ببینند کارشناسان چه می‌خواهند. برای تعیین پایایی، در این پژوهش برای قابلیت تأیید در مرحله پایانی، طبقات به دست آمده به چند نفر از مشارکت‌کنندگان اولیه به‌منظور بازبینی و تأیید برگردانده شده و نکات پیشنهادی اعمال شد. در روش توافق درون موضوعی دو کدگذار (ارزیاب)، از خبرگان درخواست شد تا به‌عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در پژوهش مشارکت کنند. آموزش‌ها و تکنیک‌های لازم جهت کدگذاری مصاحبه‌ها به ایشان انتقال داده شد. در هر کدام از مصاحبه‌ها کدهایی که از نظر دو نفر با هم

مشابه هستند، با عنوان توافق و کدهای غیرمشابه با عنوان عدم توافق مشخص شدند و میزان صحت و پایایی تحقیق مورد ارزیابی قرار گرفت.

تکنیک تحلیل محتوای استقرایی: با توجه به هدف پژوهش، از روش تحلیل محتوا و رویکرد کیفی آن برای تحلیل متن مصاحبه‌های انجام شده از خبرگان استفاده می‌شود. علی‌رغم وجود تشابهاتی میان روش تحلیل محتوا با سایر روش‌های تحلیل کیفی نظیر تحلیل موضوعی و داده بنیاد، مهم‌ترین وجه تمایز روش استفاده شده در مطالعه حاضر با روش‌های مذکور، امکان انجام تحلیل‌های کمی به وسیله آزمون‌های متنوع آماری در کنار تحلیل کیفی داده‌های پژوهش است (مصطفایی و حسینی، ۱۴۰۰). تجزیه و تحلیل از سه نوع کدگذاری تشکیل شده است که عبارت است از: ۱. کدگذاری باز (اولیه)، ۲. کدگذاری محوری و ۳. کدگذاری ثانویه (کوربین و استراوس، ۱۴۰۰).

بخش شناسایی پیشران‌های نهایی؛ تکنیک دلفی: جامعه آماری پژوهش، در بخش شناسایی پیشران‌های نهایی با توجه به موضوع، متخصصان برنامه درسی، مؤلفان کتب درسی و صاحب‌نظران این حوزه در استان مازندران، به‌عنوان اعضای گروه طراحی و تحلیل‌گر و گروه دلفی بودند. این انتخاب و آزمایش تا رسیدن به اجماع ادامه یافت. هدف از تحلیل نظری در این مرحله رسیدن به تبیین نظرات خبرگان در مرحله باز چک لیست نیمه‌ساختاریافته و یا در دور اول تحقیق کارشناسی توسط آن از تحلیل محتوای افتتاحیه است. بخشی از نظرسنجی دور اول، هیچ مورد جدیدی پیدا نشد ویژگی‌های مورد نظر تخصص انسانی در زمینه تحلیل محتوا یکسان است. در این بخش، ۲۰ نفر به روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند انتخاب شدند. ابزار نظرسنجی، نظرسنجی از کارشناسان با استفاده از چک لیست نیمه‌ساختاریافته (باز) و ساختاریافته (بسته) است و توضیح چک لیست نیمه‌ساختاریافته در وهله اول چک لیست دلفی دارای دو بخش است. بسته و باز، در بخش بسته چک لیست تحقیق، کارشناسان در مورد اهمیت رانندگان آن‌ها در مورد اولین چیزهایی که شناسایی شده بود صحبت کردند، اما در بخش‌های باز کارشناسان صحبت کردند و نظرات خود را در مورد ماشین‌های فراموش شده و نادیده گرفته‌ای نوشتند که می‌توانند آخرین ماشین‌ها را توضیح دهند. برای روایی داده‌ها، محتوای چک لیست خبره‌سنجی از نظر قابل فهم بودن، رسا بودن و گویا بودن مورد تأیید پنج تن از خبرگان دانشگاهی و سازمانی قرار گرفت تا چک لیست خبره‌سنجی از اعتبار لازم برخوردار باشد. به‌منظور بررسی پایایی چک لیست خبره‌سنجی به‌منظور در بخش کیفی، از آزمون مجدد استفاده شده است که به همین منظور، چک لیست بین ۱۰ نفر از افراد جامعه آماری در دو نوبت متفاوت با بازه زمانی دو هفته پخش شده و ضریب همبستگی بین نتایج حاصل از نوبت اول با نوبت دوم، مقدار ۸۸/۰ محاسبه شده و پایایی مورد تأیید قرار گرفت.

تکنیک دلفی: استفاده از روش دلفی یافتن ایده‌های خلاقانه و صادقانه یا ارائه اطلاعات دقیق برای تصمیم‌گیری است. روش دلفی فرآیندی ساختاریافته برای جمع‌آوری و دسته‌بندی دانش موجود با حضور گروهی از متخصصان و کارشناسان از طریق نظرسنجی انسانی و بازخورد سازمانی است. پاسخ‌ها و نظرات به زودی ارائه خواهد شد (صدیقیان، حاجی علی‌اکبری، درودی و لطفی‌زاده، ۱۴۰۲). مراحل انجام دلفی در این تحقیق، بدین صورت بود:

الف) تعریف و تشخیص مسئله: پیشران‌های نهایی الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه، کدامند؟

ب) انتخاب هیئت پانل دلفی: انتخاب خبرگان پنل تخصص با مدنظر قرار دادن این مهم که خبره کسی است که با موضوع آشنا باشد.

ج) آماده‌سازی چک لیست دور اول: تعیین ابعاد و پیشران‌های کلی که طبق نتایج مرحله قبل بدست آمده و مشورت با برخی از خبرگان، به طوری که چک لیست مناسب بوده و محدودیتی در نظرسنجی خبره ایجاد نکند.

د) تحلیل چک لیست دور اول که شامل ارزیابی آنان از ابعاد و پیشران‌های اولیه و انجام پیشنهادات مطرح شده خبرگان در قسمت باز چک لیست.

ه) تدوین چک لیست دور دوم دلفی که در این مرحله پیشران‌های پیشنهادی خبرگان در دور اول، به چک لیست اضافه می‌شود.

و) توزیع چک لیست دور دوم در بین خبرگان (صدیقین و همکاران، ۱۴۰۲).

ز) تحلیل چک لیست‌های دور دوم.

ح) تکرار گام ششم و هفتم در دور سوم.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های گام اول؛ بررسی متون: شناسایی پیشران‌های اولیه

در بخش بررسی متون، با مرور نظام‌مند، مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و تحقیقات محققان پیشین در مورد موضوع تحقیق، انتخاب شده و روشی که جهت مرور نظام‌مند در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته، روش سیلوا (۲۰۱۵) بوده است. سیلوا (۲۰۱۵) روش نظام‌مندی را در چهار مرحله انتخاب کرده است:

گام ۱. شناسایی و استخراج مقالات از پایگاه‌های علمی و حذف رکوردهای تکراری

با توجه به تعریف سوال پژوهش حاضر: پیشران‌های الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، کدامند؟، شناخت و بازبانی مطالعات-کلمات کلیدی جستجو شده در پایگاه‌های اطلاعات علمی داخلی در شبکه اینترنت از قبیل: مگیران، نورمگز، نشربان دات ای آر، انسانی دات ای آر و اس ای دی دات ای آر و پایگاه‌های اطلاعات علمی خارجی در شبکه اینترنت از قبیل: الزویر، ای اس سی، ساینس دایرکت، اشپرینگر، پابمد، ویلی، کابی و اریک دات گو، انجام گرفت.

گام ۲. غربال‌گری به معنای مطالعه عنوان، چکیده مقاله‌های مستخرج و انتخاب مقاله‌های مرتبط و حذف مقاله‌های غیرمرتبط

در بین ۱۰۳ منبع که براساس واژگان کلیدی (الگوی برنامه درسی، تربیت اقتصادی، کارآفرینی به فارسی و لاتین) در سایت‌های ذکر شده فوق استخراج شد، به لحاظ تعیین دقت، اعتبار و اهمیت و نیز به‌منظور ارزیابی و گزینش دقیق‌تر پژوهش‌های مورد بررسی، سه کار انجام شد: ۱. منابع مقالات براساس هماهنگی و همخوانی عنوان با تحقیق حاضر، ۲. عنوان مقالات به‌منظور همخوانی با تحقیق حاضر و ۳. چکیده مقالات به‌منظور ارزیابی روش‌های تحلیل و یافته‌ها، بررسی شدند و در نهایت ۶۲ مقاله با روش‌های کیفی، کمی و آمیخته (کمی/کیفی) وارد فرایند تحقیق شدند.

گام ۳: غربال‌گری مجدد و مطالعه مقدمه، نتیجه‌گیری مقاله‌های غربال شده مرحله قبل و انتخاب مقاله‌های مرتبط و حذف مقاله‌های نامربوط

با غربال‌گری مجدد از بین ۶۲ مقاله و مطالعه «محتوای کامل» آن‌ها و به‌طور اخص، بخش‌های «مقدمه» و «نتیجه‌گیری»، ۲۵ مقاله حذف شده و ۳۷ مقاله وارد فرایند نهایی تحقیق شدند.

نتایج بررسی‌ها	منابع مورد بررسی
مقاله‌های رد شده براساس عنوان=۱۸	۱۰۳ تعداد منابع
مقاله‌های رد شده براساس چکیده=۲۳	تعداد مقاله‌ها برای بررسی چکیده=۸۵
مقاله‌های رد شده براساس محتوا=۲۵	تعداد مقاله‌ها برای بررسی محتوای کامل=۶۲
کل مقاله‌های نهایی=۳۷	

شکل ۱. الگوریتم انتخاب مقاله‌های نهایی

۳۷ تحقیق نهایی بشرح ذیل بودند. جدول (۲) شامل تحقیقات میدانی داخلی و خارجی است که به موضوع تحقیق پرداخته و در تحقیق خود، با انجام مراحل کیفی و کمی، ابعاد یا پیشران‌هایی را ارائه نمودند.

جدول ۲. شناسایی و بررسی تحقیقات داخلی و خارجی برای تعیین پیشران‌های پیشنهادی

پژوهشگران	پیشران‌ها	ردیف	پژوهشگران	پیشران‌ها
۱ شریفی گل زردی و همکاران (۱۴۰۳))	سواد مالی، بینش اقتصادی، حفظ و توسعه منابع اقتصادی و مالی، الگوی صحیح، رابطه پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، مدیریت بودجه، مسئولیت‌پذیری و تعهد اجتماعی، تخصص‌گرایی و نوآوری، رعایت حقوق دیگران، اخلاقی‌محوری، ارزشمند دانستن کار، فرصت‌شناسی و مدارا	۲۰	قندهاری و همکاران (۱۳۹۷))	ویژگی‌های فردی: ریسک‌پذیری و جرئت‌ورزی، برنامه‌ریزی و برنامه محوری، اعتماد به نفس، پذیرش اشتباه، مطالعه سرگذشت کارآفرینان موفق ویژگی‌های اجتماعی: بهره‌گیری از تجارب دیگران، برخورداری از روحیه کار جمعی مفاهیم اقتصادی: دخل و خرج، سود و زیان، بیمه، صادرات و واردات، مالکیت، صرفه‌جویی، بدهکار-طلبکار اخلاقی اقتصادی: صداقت و امانتداری، گذشت از خطای زبردستان، قناعت و پرهیز از طمع‌ورزی

<p>الگوی آموزش مستقیم مبتنی بر بازی، القای شخصیت اقتصادی، کار گروهی، رعایت عدالت، بهبود دانش، ارزش‌های اقتصاد، اجرای برنامه تقویت شخصیت برای بهبود و پرورش ارزش‌های اقتصادی</p>	<p>نورا^۱ و (۲۰۲۳) همکاران</p>	<p>۲۱</p>	<p>بهره‌وری، خلاقیت، مسئولیت‌پذیری، اعتمادبه نفس، قانونمندی، کار و کارآفرینی، تجارت و تجارت جهانی، بازار و بورس و سرمایه‌گذاری، هزینه و درآمد، صادرات و واردات، تولید و مصرف، ثروت و پس‌انداز، اشتغال، حفظ منابع طبیعی، شایسته‌سالاری، آینده‌نگری، عدالت، فناوری، مشارکت عمومی، امید به زندگی، انفاق، اسراف، فساد، صرفه‌جویی و فقر</p>
<p>مهارت‌های مدیریتی، مهارت‌های فنی، مهارت‌های بلوغ شخصی و مهارت رهبری</p>	<p>شیدو و همکاران ۲۰۲۲</p>	<p>۲۲</p>	<p>رهبری کارآفرینانه، استراتژی نوآورانه، بهبود کیفیت آموزش‌های کارآفرینی، توسعه سرمایه‌های انسانی، فرهنگ کارآفرینانه، ساختار سازمانی منعطف، توسعه شبکه روابط، سیاست‌گذاری صحیح و توسعه زیرساخت‌ها، توسعه فعالیت‌های اقتصادی و کارآفرینانه، توسعه آموزش و پژوهش در حوزه کارآفرینی، توسعه ارتباطات و تعاملات، توسعه زیرساخت‌ها و منابع و فرهنگی-اجتماعی، شناختی، پیامدهای پیامدهای روان آموزشی-علمی، پیامدهای اقتصادی و پیامدهای فرهنگی-اجتماعی</p>
<p>دوره‌های آموزشی طولانی‌تر برای معلمان منجر به فرصت‌های یادگیری مکرر و کسب دانش موضوعی و آموزشی بیشتر، علاقه و تعهد معلم، ایجاد انگیزه در یادگیرندگان، شایستگی تدریس، رابطه مستقیم بین علاقه معلم به تدریس اقتصاد و ایجاد علاقه در دانش آموز، کاهش فرصت‌های آموزشی نابرابر، مشارکت در فرآیندهای اقتصادی، انتخاب معلمان آموزش‌دیده، دعوت متخصصین آموزشی برای همکاری با معلمان در طراحی دوره‌ها</p>	<p>فردریش^۲ ۲۰۲۱</p>	<p>۲۳</p>	<p>عوامل شخص و فردی: مدیریت ریسک اقتصادی، درک ایده‌های اقتصادی، تفکر خلاق، مسئولیت‌پذیری فرهنگ و اخلاق اقتصادی: روحیه کار گروهی، توجه به کمالات انسانی، توجه به کسب حلال، علاقمندی کسب و کار مولد، گرایش به توسعه ثروت مفاهیم و دانش اقتصادی: بکارگیری رویکردهای تلفیقی، استفاده از راهبردهای فعال تدریس مفاهیم جمعی و ارتباطی: تعامل گرایی مثبت، توجه به کارآفرینی، تقویت مدیریت اقتصادی کارآمد</p>

آموزش خانواده، تعریف ویژگی‌های فردی، رویکرد اقتصادی به جامعه، تعریف ویژگی‌های اجتماعی، برنامه‌های آموزشی لازم برای درک بهتر برنامه‌های اقتصادی، محیط آموزشی مناسب، زندگی مدیریتی و آموزش موضوعات اقتصادی	۲۴	پندرگاست ^۱ ۲۰۲۱	آموزش خانواده، تعریف ویژگی‌های فردی، رویکرد اقتصادی به جامعه، تعریف ویژگی‌های اجتماعی، برنامه‌های آموزشی لازم برای درک بهتر برنامه‌های اقتصادی، محیط آموزشی مناسب، زندگی مدیریتی و آموزش موضوعات اقتصادی	۵	حسینی و همکاران ۱۴۰۲
هدف: ارتقای سطح دانش، مهارت و نگرش دانش‌آموزان. نسبت به موضوع کارآفرینی روش یاددهی-یادگیری: راه‌اندازی کسب و کار و هم‌چنین انجام پروژه‌های کارآفرینی	۲۵	احمد و همکاران ۲۰۲۰	هدف: ارتقای سطح دانش، مهارت و نگرش دانش‌آموزان. نسبت به موضوع کارآفرینی روش یاددهی-یادگیری: راه‌اندازی کسب و کار و هم‌چنین انجام پروژه‌های کارآفرینی	۶	طیب‌نیا و همکاران ۱۴۰۱
انگیزه انتقادی، رویکرد بازتولید، رویکردهای ساختار شکنانه، آگاهی انضباطی، آگاهی از انگیزه‌های دانش‌آموز برای برخورد با اقتصاد، آمادگی برای رویارویی با چالش‌های اکولوژیکی، اقتصادی، سیاسی، استفاده از کار تیمی و فضاهای آزاد برای رسیدن به فراگیری جمعی	۲۶	بائورله ^۲ ۲۰۲۰	ایمان به مالکیت مطلقه خداوند، معاد باوری، باور به کرامت و خالفت الهی، اعتقاد به رزاقیت الهی و نگرش ابزاری به مال دنیا از مؤلفه‌های بینشی تربیت اقتصادی است عدالت‌محوری، قناعت و زهد، اعتدال و میانه‌روی و مؤلفه‌های کنشی تربیت اقتصادی پرداخت وجوهات شرعی روحیه قناعت در زندگی، روحیه فقرزدایی و رسیدگی به محرومان	۷	مهجور ۱۴۰۱
موانع ادغام توسعه پایدار در برنامه درسی اقتصاد، معرفی چارچوب تعالی پژوهش به‌عنوان بزرگ‌ترین مانع، انجام فعالیت‌های متمرکز بر یادگیری، مانع بودن جریان اصلی آموزش نوکلاسیک باری ادغام پایداری، نیاز به گستردگی بین رشته‌ای و کثرت‌گرایی بیشتر	۲۷	برادلی ^۳ ۲۰۱۹	جنبه‌های فردی و شخصی با مضامین (شناخت توانمندی و استعدادها، برنامه‌ریزی)، فرهنگ و اخلاق اقتصادی (اصل هدفمندی و انگیزه مساله، عدالت و التزام به قانون‌گرایی) مفاهیم و علل اقتصادی (فرصت‌های بازار و ساز و کارهای آن، سواد مالی و ابزارهای آن، سواد اقتصادی و مفاهیم آن) مهارت‌های اجتماعی (مهارت‌های ارتباطی، مدیریت و توانایی شبکه‌سازی)	۸	بشیریان و همکاران ۱۴۰۱

<p>نقش آموزش اقتصاد در توسعه پایدار ملی، آموزش مهارت‌ها و شایستگی‌های مدیریتی، آماده‌سازی فراگیران برای اتکا به خود، افزایش سطح زندگی و رفاه فراگیران، ارتقای بازارپسندی برای دنیای کار، تشویق فراگیران به مشارکت، ارتقای سطح توسعه نیروی انسانی، تشویق مربیان اقتصاد به ترسیم راهبردهای آموزشی سودآور</p>	<p>آکارووه^۱ ۲۰۱۸</p>	<p>۲۸</p>	<p>اهداف: آشنایی با مفاهیم دانش، انگیزه، مهارت کارآفرینانه. محتوا: مبانی نظری کارآفرینی؛ یادگیری و مدیریت کسب و کار و ارتباطات، ویژگی‌ها و مهارت‌های شخصیتی کارآفرینان رویکردهای فعال تدریس: روش‌های ارائه مستقیم و کاربردی و عملیاتی مناسباند. رویکردهای ارزشیابی: روش‌های ارزیابی حیطه دانش، نگرش، و مهارت</p>	<p>یوسفی‌پور و همکاران ۱۴۰۰</p>	<p>۹</p>
<p>ارائه تصمیمات اقتصادی دقیق، تسهیل تصمیم‌گیری منطقی، افزایش کارایی اقتصادی و رفاه افراد و جامعه، وجود همبستگی مثبت و معنادار بین تحصیلات اقتصادی و علاقه به سواد اقتصادی</p>	<p>دیلک^۲ و همکاران ۲۰۱۸</p>	<p>۲۹</p>	<p>هدف: بهبود مهارت‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان و ایجاد علاقه کارآفرینی محتوا: بایستی رویکردی منعطف و مبتنی بر نیاز داشته باشد روش‌های تدریس: تخصیص زمان و مکان، حمایت از ایده‌های کارآفرینانه، همکاری دانشجویان در پروژه‌های تجاری واقعی استفاده از روش‌های ارزیابی جایگزین یکی دیگر از روش‌های برنامه درسی کارآفرینی است. در این گونه فعالیت‌ها، دانش‌آموز نقش فعال دارد و استاد تسهیل‌کننده یادگیری است</p>	<p>باوفا و همکاران ۱۴۰۰</p>	<p>۱۰</p>
<p>اهمیت سواد مالی شخصی، برنامه‌ریزی برای بازنشستگی، درک مزایای تحصیلات مالی شخصی، توجه به مشاغل فعلی و کسب و کار برای تأمین این نیاز، آشنایی با ریسک و سطح ریسک‌پذیری</p>	<p>سالامون^۳ و همکاران ۲۰۱۸</p>	<p>۳۰</p>	<p>اجرای پروژه‌های تجاری با حمایت مالی، آموزش معلمان برای تربیت دانشجویان بازرگانی، آموزش راه‌اندازی کسب و کار به صورت عملی و مؤثر برای تعامل با کارآفرینان</p>	<p>خدابنده ۱۴۰۰</p>	<p>۱۱</p>

1. Akarowhe
2. DİLEK
3. Solomon

<p>سواد مالی و اقتصادی، استفاده از روش‌های تدریس فعال، رفتار اقتصادی، یادگیری تجربی، درگیر ساختن کودکان و نوجوانان در فعالیت‌های مربوط به زندگی واقعی، تغییر نگرش نسبت به اقتصاد</p>	<p>آماگیر^۱ و همکاران ۲۰۱۸</p>	<p>۳۱</p>	<p>هدف: آشنایی با ادبیات اقتصادی، شناخت مفاهیم پایه کسب و کار، ایجاد نگرش کارآفرینانه، ایجاد روحیه پرسشگری محتوا: محتوای مبتنی بر شعر و داستان، محتوای مرتبط با مهارت‌های اساسی روش‌های تدریس: بازدید از نمایشگاه‌ها، بازدید از مشاغل، اردوهای علمی، بازدید از مراکز کارآفرینی و خلاقیت نقش معلم: توانمندی در ایجاد نقش کارآفرینی</p>	<p>۱۲ ستوده و مدرس ۱۴۰۰</p>
<p>به کارگیری شیوه‌های فعال آموزش، روش‌های آموزش بین رشته‌ای، طراحی دوره مقدماتی اقتصاد، روش‌های درگیر کردن دانش‌آموزان در یادگیری فعال، کاوش در مزایای آموزش مفهومی، گرافیکی و ریاضی، بررسی تأثیر آموزش اقتصادی بر باورها، نگرش‌ها، رفتار و پیشرفت تحصیلی فراگیران</p>	<p>آسارتا^۲ و همکاران ۲۰۱۷</p>	<p>۳۲</p>	<p>هدف: شناختی (کسب دانش اقتصاد فردی و کلان)، عاطفی (رشد فضائل اخلاقی)، رشد اخلاق اقتصادی و الی. محتوا: زندگی دانش‌آموزان روش‌های تدریس: اکتشافی، شبیه‌سازی، آموزش الگوی تعاملی، نمایش علمی ارزشیابی: کیفی، مشاهده‌ای، تشخیصی، فرایندی و تکوینی</p>	<p>۱۳ عباسی و همکاران ۱۴۰۰</p>
<p>تأثیر مواد آموزشی (بازی، تصاویر، نمودارها، طرح‌ها) بر درک دانش‌آموزان از موضوع درسی، مشارکت فعال و مؤثر معلم و دانش‌آموز، کسب مهارت و دانش، رشد اعتمادبه‌نفس و خودشکوفایی، تسهیل درک موضوع، ضرورت غنی‌سازی تدریس، برنامه‌ریزی هدفمند و یکپارچه در حوزه اقتصاد، پرهیز از مصرف‌گرایی</p>	<p>بادموس جلیلاه^۳ و همکاران ۲۰۱۶</p>	<p>۳۳</p>	<p>هدف: دانش اقتصادی، شناخت سیستم و منابع اقتصادی، تصمیمات اقتصادی صحیح، روحیه آینده‌نگری، روحیه همدلی در امور اقتصادی محتوا: در نظر گرفتن ظرفیت‌های محله‌ای، حل مسئله، شناسایی ظرفیت‌های فردی روش‌های تدریس: بحث و گفتگو، سخنرانی ارزشیابی: چک لیست، پرسش و پاسخ، ارزیابی والدین، آزمون مداد کاغذی، همسال سنجی، بازخورد</p>	<p>۱۴ طاهری طیبی و همکاران ۱۳۹۹</p>

<p>تسلط بر سواد مالی با به کارگیری مهارت‌های محاسباتی و ریاضی، رابطه سواد مالی با استعداد شناختی عمومی و مهارت‌های زبان خارجی، توسعه هدفمند برنامه‌های سواد مالی</p>	<p>ارنر^۱ و همکاران ۲۰۱۶</p>	<p>۳۴</p>	<p>اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی: آشنایی با مفاهیم پایه و ارزش‌های اخلاقی و در دوره متوسطه پرورش مهارت‌ها است. محتوا در هر دو دوره منطبق بر اهداف بوده. رویکردهای فعال تدریس مناسب‌اند. معلم نقش راهنما و تسهیل‌گر دارد و می‌توان از منابع متنوع استفاده کرد.</p>	<p>سیدی و احمدی ۱۳۹۸</p>	<p>۱۵</p>
<p>ارزش رویکرد تلفیقی در آموزش اقتصاد، ارتقا دانش اقتصادی مدرس، استفاده از افراد نخبه در حوزه آموزش و تربیت اقتصادی، توجه به قوه ابتکاری و خلاقیتی فراگیران</p>	<p>والستاد^۲ و همکاران ۲۰۱۵</p>	<p>۳۵</p>	<p>مطالعات موردی: نگرش کارآفرینانه معلمان، مسئولان و مشاوران در مدرسه و والدین. مسائل زمینه: سبک کارآفرینی، طراحی محیط بازی مانند، طراحی مدرسه راهبرد: برای آموزش همراه با انجام یادگیری کارآفرینانه، تکالیف کارآفرینانه، تیم‌های کارآفرینانه پیامد: خلق ارزش جدید، تربیت دانش‌آموز خلاق، نوآور و چندبعدی و دانش‌آموز توانمند- بامهارت</p>	<p>طغرابی و همکاران ۱۳۹۸</p>	<p>۱۶</p>
<p>اهمیت سواد اقتصادی، ویژگی میان رشته‌ای آموزش مالی، ادغام مطالعات حمایت از مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری، آموزش جامعه‌محور</p>	<p>اوپلتالووا^۳ ۲۰۱۵</p>	<p>۳۶</p>	<p>عوامل تسهیل‌کننده: حمایت مدیران ارشد، ساختار مراکز آموزش، مربیان آموزش دیده موانع: موانع مدیریتی، موانع آموزشی، موانع قانونی پیامد: پیامدهای آموزشی، پیامدهای اقتصادی. پرورشی، پیامدهای اقتصادی عناصر الگو: ویژگی‌های محیطی، ارتباط با بازار کار، تعامل مستمر با مراکز علمی، ویژگی‌های پذیرندگان، مشارکت معلمان</p>	<p>امیدی و همکاران ۱۳۹۸</p>	<p>۱۷</p>

توجه یکسان به جنبه‌های اجتماعی و اقتصادی و محیط زیست، ضرورت برنامه توسعه پایدار، مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی، توسعه تمرینات فراشناختی	زیگرس و کلارک (۲۰۱۴)	۳۷	هدف: مهارت در سخن گفتن، مهارت در گوش دادن، مهارت در خواندن محتوا: مهارت‌های تصمیم‌گیری، مهارت‌های شنیداری، مهارت‌های خواندن و نوشتن روش‌های تدریس: حل مسئله، بحث و گفتگو، ملاقات با کارآفرینان، پرسش و پاسخ، پروژه فردی و گروهی ارزشیابی: پروژه علمی، امتحان شفاهی، آزمون مداد کاغذی، چک لیست، آزمون مستمر، خودارزیابی	مدرسی سرزیدی و همکاران ۱۳۹۸	۱۸
			پیشرفت اقتصادی کشور، اهداف اقتصاد مقاومتی، الزامات عمل به اقتصاد مقاومتی و توانایی دستیابی به الزامات، اقدامات لازم برای عمل به اقتصاد مقاومتی در بعد تولید و مصرف و توانایی عمل به آن‌ها	ابراهیمی هرستانی و همکاران ۱۳۹۷	۱۹

گام ۴: ارزیابی نهایی مقاله‌های مستخرج از مرحله پیش با مطالعه آن‌ها و در نظر گرفتن اهداف پروژه و در آخر انتخاب نهایی مقاله‌ها.

در مرحله چهارم طبق روش سیلوا (۲۰۱۵)، تمام تحقیقات باقی مانده، مورد مطالعه دقیق قرار گرفته و هر کدام از این تحقیقات، پیشران‌هایی را برای تبیین «الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی»، معرفی نمودند. بعد از شناسایی پیشران‌های تبیین‌کننده «الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی» نوبت به دسته‌بندی آن‌ها براساس ابعاد و پیشران رسید که پیشران‌های تبیین‌کننده اولیه در قالب ۱۴ پیشران برای چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی دسته‌بندی شدند. نکته مهم و قابل ذکر در مورد دسته‌بندی پیشران‌ها این است که برای اینکار، کاملاً به دسته‌بندی پیشران‌ها در پژوهش‌های پیشین توجه شده و پیشران‌های پیشنهادی به شرح جدول ذیل، ادغام و ترکیب نتایج تحقیقات پیشین ذکر شده بالا می‌باشد. در جدول زیر، نتایج حاصل از دسته‌بندی پیشران‌های پیشنهادی برای چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی مشاهده می‌گردد.

جدول ۳. دسته‌بندی پیشران‌های پیشنهادی برای چهار عنصر هدف، محتوا،

روش‌های تدریس و ارزشیابی براساس تحقیقات پیشین

ردیف	عنصر	تعداد پیشران	پیشران
۱	هدف	۴	آشنایی با مفاهیم اقتصادی، پرورش مهارت‌ها، خلاقیت و نوآوری در حل مسئله، تقویت انگیزه
۲	محتوا	۴	سواد مالی و اقتصادی، مهارت‌محوری، مدیریت محوری، فرهنگ کارآفرینی
۳	روش‌های تدریس	۴	تکیه‌گاه‌سازی، تدریس مشارکتی، تدریس منعطف، پروژه و کارگاه محوری
۴	ارزشیابی	۲	ارزشیابی کیفی، ارزشیابی دانش و نگرش
۵	عنصر ۴	۱۴ پیشران	-

(منبع: نگارنده)

یافته‌های گام دوم؛ تحلیل محتوای مصاحبه: شناسایی پیشران‌های اولیه
آمار توصیفی

تعداد ۱۲ نفر مرد (۰۰/۸۰ درصد) و ۳ نفر زن (۰۰/۲۰ درصد) بوده‌اند. لذا اکثر افراد، مرد بودند. تعداد ۱ نفر مربی (۷۰/۶ درصد)، ۶ نفر دکتری - استادیار (۰۰/۴۰ درصد)، ۷ نفر دکتری - دانشیار (۶۰/۴۶ درصد) و ۱ نفر دکتری - استاد (۷۰/۶ درصد) بوده‌اند. لذا اکثر افراد، دکتری - دانشیار بودند. تعداد ۳ نفر ۱۰ سال و کمتر (۰۰/۲۰ درصد)، ۴ نفر بین ۱۱ تا ۲۰ سال (۷۰/۲۶ درصد) و ۸ نفر (۳۰/۵۳ درصد) بیشتر از ۲۰ سال بوده است. لذا اکثر افراد دارای سابقه خدمت بیشتر از ۲۰ سال بودند. تعداد ۹ نفر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۰۰/۶۰ درصد)، ۱ نفر دانشگاه پیام نور (۶۵/۶ درصد)، تعداد ۴ نفر دانشگاه آزاد اسلامی (۷۰/۲۶ درصد) و ۱ نفر (۶۵/۶ درصد) در دانشگاه فرهنگیان فعالیت داشته‌اند. لذا اکثر افراد، فعال در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بودند.

بخش تحلیل محتوای مصاحبه-آمار تحلیلی

در بخش کیفی، هدف اصلی پژوهش، بررسی و بررسی عوامل تأثیرگذار مربوط به مقوله، زیرمجموعه و معیارهای مربوط به الگوی برنامه درسی آموزش و پرورش مبتنی بر کارآفرینی برای اولین بار در دبیرستان به‌عنوان گرایش است. برای دستیابی به این امر، بخش اصلی، بخش فرعی و نمادها داده‌های اولیه، مرکزی و ثانویه از تحلیل محتوای مصاحبه‌های عمیق و اکتشافی با کارشناسان کلیدی و اصلاح کدهای مفهومی به دست آمد. بر این اساس، برای انجام کدگذاری اولیه در مرحله اول، داده‌ها در سطح جمله و کلمه برای هر مصاحبه بررسی شد و کدهای مفهومی از متن مصاحبه استخراج شد. در مرحله بعد از طریق پالایش و کاهش امتیازات براساس زیرمجموعه‌ها سازماندهی و نام‌گذاری و به‌طور مستمر ارزیابی شد. در کدگذاری دوم، زیرمجموعه‌ها براساس دسته‌های اصلی سازماندهی و نام‌گذاری شدند. برای اطمینان از اینکه هر جزء کلیدی به درستی پیکربندی شده است و قسمت فرعی، متن مصاحبه‌ها نیز بررسی شد و این کار با مرور نکات انجام شد تا به جایگاه منطقی برای قسمت اصلی و زیربخش دست یابیم. زمانی که دسته‌بندی معنادار پس از بررسی‌های متعدد رونوشت‌های مصاحبه به دست آمد، کدگذاری اولیه و مرکزی خاتمه یافت.

الف- عنصر هدف

گام اول؛ کدگذاری اولیه: مرحله اصلی در تحلیل محتوا کدگذاری اولیه است. بر این اساس مفاهیم مشترک واحدهای ثبتی محاسبه و کدهای مشترک محاسبه می‌شود. در مرحله کدگذاری باز، از ۶۸ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۳۲ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۳۶ کد) انجام شد. قابل ذکر است که تمام جداول، منظور از N۱، یعنی مصاحبه‌شونده شماره یک و منظور از [N۱-۸] یعنی کد مفهومی هشتم از مصاحبه‌شونده شماره یک. گام دوم؛ کدگذاری محوری؛ در جدول (۴)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است.

جدول ۴. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر هدف

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	پرورش مهارت‌های فردی و فنی	پرورش ویژگی‌های [N۸-۲]، بالابردن قدرت فنی و فناوری فراگیران [N۵-۹]، ایجاد قدرت مالی و قدرت [N۵-۸]، پرورش ویژگی‌های فنی و مدیریتی [N۸-۳]، فردی فراگیری کار [N۱۱-۱]، توجه به ایجاد روابط عمومی بالا در افراد [N۵-۷]، نفوذ فردی مهارت‌آموزی در حل مسئله [N۱۳-۵]، فراگیری کار مشارکتی و گروهی [N۱۱-۲]، عملیاتی

۲	پرورش مهارت‌های روانشناختی	توانایی ایجاد ریسک‌پذیری در [N۵-۴]، ایجاد مسئولیت‌پذیری شخصی در فراگیر [N۲-۶] توجه به تربیت [N۹-۳]، اهداف مبتنی بر چارچوب‌های خودباوری در افراد [N۶-۳]، فراگیران [N۵-۱]، دادن قدرت انتخاب و تصمیم‌گیری [N۹-۵]، اخلاقی، اجتماعی و روابط اجتماعی توجه به حوزه شناختی، دانشی، [N۳-۲]، فرهنگ‌سازی مبتنی بر استقلال فکری و مالی فرهنگ کار، وجدان کاری و اخلاق حرفه‌ای [N۱۳-۸]، گرایشی، حوزه مهارتی و رفتاری.
۳	پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی	ایجاد انگیزه شغلی و [N۵-۶]، توجه به قابلیت ایده‌آفرینی در فراگیرنده [N۲-۳] توانایی [N۷-۲]، ایجاد تفکر خلاق و تفکر نوآورانه [N۷-۱]، خوداشتغالی در فراگیران جذاب و گیرا بودن برای ایجاد خلاقیت [N۵-۱۰]، انگیزه انجام کار متفاوت.
۴	کاربردی و عملیاتی بودن	توجه به ویژگی افراد مثل ویژگی‌های [N۹-۴]، ساده بودن و قابل لمس بودن [N۴-۳] هدف متناسب با [N۱۱-۴]، هدف متناسب با مقطع سنی و تحصیلی [N۱۱-۳]، قومیتی [N۱۲-۳]، هدف مبتنی بر منابع محدود و نیازهای نامحدود [N۱۰-۱]، جنسیت فراگیران مرتبط بودن با اهداف در برنامه [N۱۲-۵]، مرتبط بودن با اهداف شخصی فرد در زندگی کاربردی، اجرایی و قابلیت عملیاتی داشتن هدف [N۴-۵]، درسی دوره‌های بالاتر.
۵	ایجاد دانش مالی و اقتصادی	آموزش مباحث [N۲-۷]، توجه به مباحث مالی شخصی و کسب و کار و کارآفرینی [N۲-۲] شکل‌گیری [N۶-۱]، آشنایی با دولت، مالیات، بازار و تعیین قیمت‌ها [N۲-۸]، تولید و مبادله استفاده از بهینه‌سازی و تجربیات موفق در [N۱۴-۵]، ذهن اقتصادی و مالی در فراگیران الهام از شرکت‌های دانش بنیان و پارک‌های علم و فن آوری [N۱۰-۲]، آموزش اقتصادی تمرکز بر بحث سرمایه‌گذاری، منابع، هزینه و درآمد [N۱۲-۲]، در آموزش اقتصادی.

(منبع: نگارنده)

گام سوم: کدگذاری ثانویه: طبق نتایج حاصل از کدگذاری ثانویه، ۳۶ کد نهایی که در قالب ۵ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته‌بندی شده بود، در زیرمجموعه ۲ طبقه اصلی بشرح ۱. پرورش مهارت و خلاقیت و ۲. دانشی و عملیاتی بودن، قرار گرفت.

ب- عنصر محتوا

گام اول؛ کدگذاری اولیه: در مرحله کدگذاری باز، از ۵۵ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۱۸ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۳۷ کد) انجام شد.

گام دوم؛ کدگذاری محوری؛ در جدول (۵)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است.

جدول ۵. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر محتوا

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	خلاقیت و کارآفرینی	محتوای مبتنی بر ایجاد [N۵-۱۸]، دانش مبتنی بر ایجاد بینش کارآفرینی در افراد [N۵-۱۶] محتوای درسی مبتنی بر ایده‌های کارآفرینان [N۱۵-۶]، ایده، فرصت‌طلبی و برقراری ارتباط محتوای مبتنی بر استعدادیابی [N۱۰-۴]، محتوای مبتنی بر ایجاد انگیزه [N۹-۱۲]، موفق.
۲	مهارت‌افزایی	[N۵-۱۵]، توانایی ایجاد خودشناسی و شناخت ویژگی شخصیتی [N۲-۱۱] کسب مهارت‌های روابط [N۵-۲۰]، دانش مبتنی بر مهارت‌آموزی در فراگیران [N۸-۶]، کسب مهارت‌های بازار [N۵-۱۹]، کسب مهارت‌های زبان [N۵-۲۱]، عمومی آماده‌سازی ذهنی [N۹-۹]، پرورش ابعاد مختلف نگرش فراگیران.
۳	دانش‌افزایی	[N۵-۱۳]، محتوای مبتنی بر بینش، نگرش و ایجاد نگرش [N۵-۱۲]، بروز و جدید بودن [N۴-۸] همکاری با دانشگاه‌ها و [N۵-۱۴]، محتوای متناسب با اصول علمی و استانداردهای روز استفاده از فیلم‌های آموزشی علمی [N۹-۱۱]، مؤسسات متخصص در تعیین محتوای علمی.

۴	سواد مالی و اقتصادی	آشنا شدن با جنبه‌های [N۱-۷]، آشنا شدن با اهداف اقتصاد کلان و خرد جامعه [N۱-۶] آشنا شدن با فنون و روش‌های ایجاد توسعه در میان‌مدت و [N۱-۸]، توسعه در روند اقتصاد محتوای [N۵-۱۷]، توجه به استانداردهای سواد اقتصادی و مالی در فراگیران [N۳-۴]، بلندمدت. آشنایی با ادبیات مارکتینگ یا بازاریابی [N۳-۱۱]، منطبق با سرفصل‌های کسب و کار.
۵	قابلیت اجرایی	شعارگونه و [N۶-۴]، کاربردی بودن و نه صرفاً تئوریک و نظری بودن [N۴-۹] محتوای دارای قابلیت انجام و قابل [N۶-۵]، آرمان‌گرایانه و کلی‌گویی نبودن سبک و چابک شدن [N۱۳-۹]، مبتنی بر توانایی افراد مقطع متوسطه [N۶-۶]، لمس محتوای متناسب با ظرفیت برنامه‌های تدوینی [N۱۱-۸]، محتوای دروس.
۶	مبتنی بر نیازهای واقعی	مبتنی بر نیازهای روز و محیطی [N۱۵-۳]، توجه به منابع واقعی موجود [N۱۴-۳] مبتنی [N۱۵-۵]، مبتنی بر مهارت‌های واقعی مورد نیاز فراگیران [N۱۵-۴]، فراگیران [N۸-۵]، توجه به شیوه‌های زندگی و کارآمدی [N۹-۷]، بر تجربیات واقعی افراد موفق منطبق بودن با ختم‌شی‌گذاری‌های [N۱۰-۳]، ویژگی‌های شناختی بچه‌های این گروه سنی مرتبط بودن با فعالیت‌های اقتصادی بیرون از حوزه مدرسه [N۱۲-۷]، نظام آموزشی.

(منبع: نگارنده)

گام سوم: کدگذاری ثانویه: طبق نتایج حاصل از کدگذاری ثانویه، ۳۷ کد نهایی که در قالب ۶ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته‌بندی شده بود، در زیرمجموعه ۳ طبقه اصلی بشرح: ۱. محتوای مبتنی بر مهارت و خلاقیت، ۲. محتوای مبتنی بر دانش و اقتصاد و ۳. محتوای مبتنی بر واقعیت و عملیاتی بودن، قرار گرفت.

ج- عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری

گام اول؛ کدگذاری اولیه: در مرحله کدگذاری باز، از ۶۲ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۲۸ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۳۴ کد) انجام شد.

گام دوم؛ کدگذاری محوری؛ در جدول (۶)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است.

جدول ۶. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری

ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	تکنیک‌های نوین آموزشی	توجه به تکنیک‌های روش [N۳-۷]، استفاده از فیلم، اسلاید آموزشی و بازی‌های کلاسی [N۲-۱۶] [N۷-۱۲]، روش‌های مبتنی بر بازی [N۷-۱۱]، روش‌های مبتنی بر حل مسئله [N۷-۹]، شبیه‌سازی [N۸-۱۳]، تدریس مبتنی بر توانایی‌های شناختی افراد [N۸-۸]، روش‌های مبتنی بر سخنرانی استفاده از روش‌های نوین مثل شعر و آهنگ [N۱۰-۶]، روش‌های نوین آموزش مثل داستان سرایی.
۲	دانش و مهارت‌محوری	مهارت محور بودن روش‌های [N۱-۱۰]، دانش محور بودن روش‌های یاددهی-یادگیری [N۱-۹] [N۱-۱۲]، جامعه محور بودن روش‌های یاددهی-یادگیری [N۱-۱۱]، یاددهی-یادگیری ایجاد توانایی طراحی [N۳-۱۰]، توانایی اشتغال‌آفرینی روش‌های یاددهی-یادگیری روش‌های مبتنی بر [N۵-۲۶]، روش‌های مبتنی بر ایجاد انگیزه فردی [N۵-۲۳]، بی‌زینس شکوفا کردن [N۵-۳۰]، ایجاد طوفان مغزی در فراگیران [N۱۰-۷]، ایجاد خلاقیت و نوآوری راهبردهای [N۷-۷]، پرورش شایستگی‌های حرفه‌ای [N۱۳-۱۳]، استعدادهای بالقوه در فرد روش‌های مبتنی بر مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی [N۷-۸]، یاددهی-یادگیری خدمت‌محور.

۳	کارگاه و پروژه‌محوری	وجود [N۲-۱۳]، ایجاد کارگاه‌های آموزشی برای عملیاتی شدن آموزش [N۲-۱۲] جنبه عملیاتی داشتن [N۴-۱۱]، تکالیف عملی در منزل برای آگاهی نسبی والدین تورهای علمی مبتنی بر [N۵-۲۴]، برنامه‌ها و سیاست‌های تدریس و یاددهی-یادگیری روش‌های مبتنی بر دیدن تجربیات [N۵-۲۸]، بازدید از کارخانه، مراکز رشد و نوآوری [N۴-۶]، استفاده از بازدیدهای علمی و پروژه‌محوری [N۸-۱۲]، صاحبان کسب و کار کارگاه‌های پژوهشی با حضور کارآفرینان و افراد موفق در این حوزه.
۴	آموزش مشارکتی	توجه به [N۳-۵]، توانایی ایجاد کار مشارکتی و کار گروهی [N۲-۱۵] استفاده از راهبردهای تعاملی و [N۸-۹]، تکنیک‌های روش رول پلی مشارکت و همکاری فعال و دو طرفه معلم و شاگرد [N۹-۱۷]، مشارکتی.
۵	تکیه‌گاه سازی	راهبرد یادگیرمحور [N۱۵-۷]، تدریس متناسب با شرایط و ویژگی‌های سنی فراگیران [N۸-۷] یادگیری مبتنی بر داربست زنی یا تکیه‌گاه‌سازی [N۱۳-۱۴]، به جای حجم محور
(منبع: نگارنده)		
گام سوم: کدگذاری ثانویه: طبق نتایج حاصل از کدگذاری ثانویه، ۳۴ کد نهایی که در قالب ۵ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته‌بندی شده بود، در زیرمجموعه ۲ طبقه اصلی بشرح: ۱. روش‌های نوین دانشی و ۲. روش‌های تعاملی، قرار گرفت.		
د- عنصر ارزشیابی		
گام اول؛ کدگذاری اولیه: در مرحله کدگذاری باز، از ۴۹ کد اولیه، پس از بررسی این کدها و حذف کدهای تکراری، تعداد ۲۱ کد حذف شده و در نهایت، تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) با کدهای نهایی (۲۸ کد) انجام شد.		
گام دوم؛ کدگذاری محوری؛ در جدول (۷)، نتایج حاصل از تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) آمده است. هدف از این قسمت ایجاد رابطه بین معیارهای تولید شده است.		
جدول ۷. نتایج تعیین مقوله فرعی (طبقه فرعی) عنصر ارزشیابی		
ردیف	مقوله فرعی	معیار
۱	ارزشیابی عملیاتی روش‌های [N۸-۱۵]، ارزیابی مبتنی بر قرارگیری در شرایط دنیای واقعی [N۱۳-۱۷]، مثل پروژه [N۱۲-۱۳]، سنجش عملیاتی مهارت‌های تدریس شده [N۱۱-۱۰]، ارزشیابی مبتنی بر مشاهده ارزشیابی عملکرد بیرون از کلاس.	ارزشیابی مبتنی بر انجام کار عملیاتی [N۸-۱۶]، شاخص‌های مبتنی بر ایده معطوف به عمل [N۶-۹] ارزشیابی عملیاتی روش‌های [N۸-۱۵]، ارزیابی مبتنی بر قرارگیری در شرایط دنیای واقعی [N۱۳-۱۷]، مثل پروژه [N۱۲-۱۳]، سنجش عملیاتی مهارت‌های تدریس شده [N۱۱-۱۰]، ارزشیابی مبتنی بر مشاهده ارزشیابی عملکرد بیرون از کلاس.
۲	ارزشیابی دانش نگرش نظری	ارزشیابی منطبق با هدف، محتوا و [N۹-۱۹]، انجام ارزیابی کتبی و شفاهی [N۲-۲۰] سنجش [N۱۲-۱۵]، سنجش نظری دانش فراگرفته شده در مورد کارآفرینی [N۱۱-۱۱]، تدریس ارزشیابی مبتنی بر ویژگی‌های [N۱۰-۹]، یادگیری‌های واقعی دانش آموز در ارتباط با محیط و جامعه روانشناختی فراگیر.
۳	ارزشیابی کیفی	ارزشیابی مبتنی بر فرایند محوری و [N۴-۱۵]، سنجش قدرت تفکر تحلیلی [N۷-۱۶] محتوا و موضوع محور نبودن [N۶-۱۰]، سنجش تفکر چابک [N۷-۱۷]، نه نتیجه محوری سنجش [N۵-۳۲]، سنجش گرایش و استقبال از تورها و جشنواره‌های مربوطه [N۵-۳۱]، ارزشیابی [N۱۵-۱۲]، سنجش فعالیت‌های خلاقانه [N۱۲-۱۱]، گرایش به خوداشتغالی و گریز از راحت طلبی ارزشیابی مبتنی بر طوفان مغزی در فراگیران.
۴	ارزشیابی آموزش	انجام ارزیابی حین [N۲-۱۹]، وجود راهنمای همیشگی برای رصد کردن عملکرد افراد [N۲-۱۷] حین [N۹-۱۸]، سنجش اثرگذاری در دوران قبل و بعد از گذراندن یک دوره [N۵-۳۴]، آموزش به‌طور مداوم ارزشیابی مداوم و براساس رشد و پیشرفت فراگیران.

۵ ارزشیابی مشارکت ارزشیابی همتا [N۸-۱۷]، ارزشیابی مبتنی بر نظرات مدیر و همکلاسی‌ها و نه صرفاً معلم [N۷-۱۵] ارزشیابی یادگیرنده [N۱۵-۸]، سنجش میزان مشارکت [N۱۲-۱۲]، مبتنی بر ارزشیابی همکلاسی محور ارزشیابی بصورت فردی و گروهی [N۱۳-۱۶]، محور

(منبع: نگارنده)

گام سوم: کدگذاری ثانویه: طبق نتایج حاصل از کدگذاری ثانویه، ۲۸ کد نهایی که در قالب ۵ مقوله فرعی (طبقه فرعی) دسته‌بندی شده بود، در زیرمجموعه ۲ طبقه اصلی بشرح: ۱. ارزشیابی مبتنی بر دانش و عملکرد و ۲. ارزشیابی مبتنی بر تداوم و مشارکت، قرار گرفت.

یافته‌های گام سوم؛ تکنیک دلفی: شناسایی پیشران‌های نهایی

روش دلفی یکی از روش‌های تحقیق کیفی است که برای دستیابی به اجماع در تصمیم‌گیری‌های گروهی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این پژوهش روش دلفی در سه مرحله انجام شد و در این مرحله یافته‌های هر دور جداگانه ارائه می‌شود. عنصر «هدف»: پیشران‌های عنصر هدف، براساس نتایج بخش شناسایی پیشران‌های اولیه، به شرح: ۱. کاربردی و عملیاتی بودن، ۲. پرورش مهارت‌های فردی و فنی، ۳. پرورش مهارت‌های روانشناختی، ۴. ایجاد دانش مالی و اقتصادی و ۵. پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی، تعیین گردید. در دور اول دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به پرورش مهارت‌های روانشناختی با میانگین ۰/۱/۴ و انحراف از معیار ۵۶/۰ بوده و کمترین اهمیت مربوط به ایجاد دانش مالی و اقتصادی با میانگین ۷۹/۳ و انحراف از معیار ۸۳/۰ بوده است. در دور دوم دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به ایجاد دانش مالی و اقتصادی با میانگین ۰۰/۴ و انحراف از معیار ۸۲/۰ بوده و کمترین اهمیت مربوط به پرورش مهارت‌های روانشناختی با میانگین ۸۶/۳ و انحراف از معیار ۷۱/۰ بوده است. در دور سوم دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به ایجاد دانش مالی و اقتصادی با میانگین ۰۳/۴ و انحراف از معیار ۷۰/۰ بوده و کمترین اهمیت مربوط به پرورش مهارت‌های روانشناختی با میانگین ۶۹/۳ و انحراف از معیار ۸۹/۰ بوده است. ضریب هم‌آهنگی کندال برای پاسخ‌های دور سوم ۸۹۶/۰ است که نسبت به دور دوم که برابر با ۸۱۹/۰ بوده تنها ۴۰/۹ درصد افزایش داشته است که این ضریب با میزان اتفاق نظر بین اعضای کارگروه در میان دو دور متوالی رشد قابل توجهی ندارد. با انجام سه دور دلفی، پیشران‌های تبیین‌کننده عنصر هدف، بعد از انجام سه دور تکنیک کیفی دلفی که شامل پنج مؤلفه به شرح: ۱. کاربردی و عملیاتی بودن، ۲. پرورش مهارت‌های فردی و فنی، ۳. پرورش مهارت‌های روانشناختی، ۴. ایجاد دانش مالی و اقتصادی و ۵. پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی، بودند، از دیدگاه خبرگان، دارای اعتبار مطلوب و قابل قبولی بوده و به‌عنوان پیشران‌های نهایی این عنصر تعیین گردیدند.

عنصر «محتوا»: پیشران‌های عنصر محتوا، براساس نتایج بخش شناسایی پیشران‌های اولیه، به شرح: ۱. سواد مالی و اقتصادی، ۲. مهارت‌افزایی، ۳. دانش‌افزایی، ۴. قابلیت اجرایی، ۵. مبتنی بر نیازهای واقعی، ۶. خلاقیت و کارآفرینی و ۷. مدیریت محوری، تعیین گردید. در دور اول دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به خلاقیت و کارآفرینی با میانگین ۸۲/۳ و انحراف از معیار ۷۶/۰ بوده و کمترین اهمیت مربوط به ایجاد قابلیت اجرایی با میانگین ۴۹/۳ و انحراف از معیار ۸۷/۰ بوده است. در دور دوم دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به خلاقیت و کارآفرینی با میانگین ۰۱/۴ و انحراف از معیار ۹۶/۰ بوده و کمترین اهمیت مربوط به قابلیت اجرایی با میانگین ۷۸/۳ و انحراف از معیار ۹۴/۰ بوده است. با انجام سه دور دلفی، پیشران‌های تبیین‌کننده عنصر محتوا، بیشترین اهمیت مربوط به مهارت‌افزایی با میانگین ۰۷/۴ و انحراف از معیار ۵۵/۰ بوده و کمترین اهمیت مربوط به دانش‌افزایی با میانگین ۵۹/۳ و انحراف از معیار ۸۳/۰ بوده است. ضریب هم‌آهنگی کندال برای پاسخ‌های دور سوم ۹۰۲/۰ است که نسبت به دور دوم که برابر با ۸۳۹/۰ بوده تنها ۵۱/۷ درصد افزایش داشته است که این ضریب با میزان اتفاق نظر بین اعضای کارگروه در میان دو دور متوالی رشد قابل توجهی ندارد. با انجام سه دور دلفی، پیشران‌های تبیین‌کننده عنصر محتوا، بعد از انجام

سه دور تکنیک کیفی دلفی که شامل هفت مؤلفه به شرح: ۱. سواد مالی و اقتصادی، ۲. مهارت‌افزایی، ۳. دانش‌افزایی، ۴. قابلیت اجرایی، ۵. مبتنی بر نیازهای واقعی، ۶. خلاقیت و کارآفرینی و ۷. مدیریت محوری، بودند، از دیدگاه خبرگان، دارای اعتبار مطلوب و قابل قبولی بوده و به‌عنوان پیشران‌های نهایی این عنصر تعیین گردیدند.

عنصر «روش‌های تدریس»: پیشران‌های عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری، براساس نتایج بخش شناسایی پیشران‌های اولیه، به شرح: ۱. پروژه و کارگاه محوری، ۲. آموزش مشارکتی، ۳. تکنیک‌های نوین آموزشی، ۴. دانش و مهارت محوری، ۵. تکیه‌گاه‌سازی و ۶. تدریس منعطف، تعیین گردید. در دور اول دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به پروژه و کارگاه محوری با میانگین $52/3$ و انحراف از معیار $68/0$ بوده و کمترین اهمیت مربوط به تکیه‌گاه‌سازی با میانگین $41/3$ و انحراف از معیار $84/0$ بوده است. در دور دوم دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به پروژه و کارگاه محوری با میانگین $91/3$ و انحراف از معیار $64/0$ بوده و کمترین اهمیت مربوط به تدریس منعطف با میانگین $73/3$ و انحراف از معیار $70/0$ بوده است. در دور سوم دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به پروژه و کارگاه محوری با میانگین $05/4$ و انحراف از معیار $84/0$ بوده و کمترین اهمیت مربوط به تکنیک‌های نوین آموزشی با میانگین $77/3$ و انحراف از معیار $71/0$ بوده است. ضریب هماهنگی کندال برای پاسخ‌های دور سوم $837/0$ است که نسبت به دور دوم که برابر با $766/0$ بوده تنها $27/9$ درصد افزایش داشته است که این ضریب با میزان اتفاق نظر بین اعضای کارگروه در میان دو دور متوالی رشد قابل توجهی ندارد. با انجام سه دور دلفی، پیشران‌های تبیین‌کننده عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری، بعد از انجام سه دور تکنیک کیفی دلفی که شامل شش مؤلفه به شرح: ۱. پروژه و کارگاه محوری، ۲. آموزش مشارکتی، ۳. تکنیک‌های نوین آموزشی، ۴. دانش و مهارت محوری، ۵. تکیه‌گاه‌سازی و ۶. تدریس منعطف، بودند، از دیدگاه خبرگان، دارای اعتبار مطلوب و قابل قبولی بوده و به‌عنوان پیشران‌های نهایی این عنصر تعیین گردیدند.

عنصر «ارزشیابی»: پیشران‌های عنصر ارزشیابی، براساس نتایج بخش شناسایی پیشران‌های اولیه، به شرح: ۱. ارزشیابی کیفی، ۲. ارزشیابی عملیاتی، ۳. ارزشیابی دانش نظری و نگرش، ۴. ارزشیابی حین آموزش و ۵. ارزشیابی مشارکت محور، تعیین گردید. در دور اول دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به ارزشیابی عملیاتی با میانگین $83/3$ و انحراف از معیار $85/0$ بوده و کمترین اهمیت مربوط به ارزشیابی دانش نظری و نگرش با میانگین $59/3$ و انحراف از معیار $54/0$ بوده است. در دور دوم دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به ارزشیابی کیفی با میانگین $01/4$ و انحراف از معیار $56/0$ بوده و کمترین اهمیت مربوط به ارزشیابی دانش نظری و نگرش با میانگین $84/3$ و انحراف از معیار $67/0$ بوده است. در دور سوم دلفی، بیشترین اهمیت مربوط به ارزشیابی حین آموزش با میانگین $73/3$ و انحراف از معیار $88/0$ بوده است. ضریب هماهنگی کندال برای پاسخ‌های دور سوم $875/0$ است که نسبت به دور دوم که برابر با $806/0$ بوده تنها $56/8$ درصد افزایش داشته است که این ضریب با میزان اتفاق نظر بین اعضای کارگروه در میان دو دور متوالی رشد قابل توجهی ندارد. با انجام سه دور دلفی، پیشران‌های تبیین‌کننده عنصر ارزشیابی، بعد از انجام سه دور تکنیک کیفی دلفی که شامل پنج مؤلفه به شرح: ۱. ارزشیابی کیفی، ۲. ارزشیابی عملیاتی، ۳. ارزشیابی دانش نظری و نگرش، ۴. ارزشیابی حین آموزش و ۵. ارزشیابی مشارکت محور، بودند، از دیدگاه خبرگان، دارای اعتبار مطلوب و قابل قبولی بوده و به‌عنوان پیشران‌های نهایی این عنصر تعیین گردیدند. بعد از اتمام مرحله بررسی متون و مرحله کیفی، نتایج حاصل از دسته‌بندی پیشران‌های پیشنهادی برای چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی در جدول (۱۲) مشاهده می‌گردد.

جدول ۸. پیشران‌های نهایی چهار عنصر هدف، محتوا، روش‌های تدریس و ارزشیابی براساس گام ۱ (بررسی مطالعات پیشین و مبانی نظری)، گام ۲ تحلیل محتوای کیفی استقرایی) و گام ۳ (تکنیک دلفی)

ردیف	عنصر	تعداد پیشران	پیشران
۱	هدف	۵	کاربردی و عملیاتی بودن، پرورش مهارت‌های فردی و فنی، پرورش مهارت‌های روانشناختی، ایجاد دانش مالی و اقتصادی، پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی
۲	محتوا	۷	سواد مالی و اقتصادی، مهارت‌افزایی، دانش‌افزایی، قابلیت اجرایی، مبتنی بر نیازهای واقعی، خلاقیت و کارآفرینی، مدیریت محوریت
۳	روش‌های تدریس	۶	پروژه و کارگاه‌محوری، آموزش مشارکتی، تکنیک‌های نوین آموزشی، دانش و مهارت‌محوری، تکیه‌گاه‌سازی، تدریس منعطف
۴	ارزشیابی	۵	ارزشیابی کیفی، ارزشیابی عملیاتی، ارزشیابی دانش نظری و نگرش، ارزشیابی حین آموزش، ارزشیابی مشارکت‌محور
۵	عنصر ۴	پیشران ۲۳	-

(منبع: نگارنده)

بحث و نتیجه‌گیری

آموزش کارآفرینی اثر قابل توجهی در موفقیت کارآفرینی و به تبع آن در توسعه اقتصادی جوامع دارد. هدف از آموزش کارآفرینی، پرورش مهارت‌ها و ویژگی‌های کارآفرینانه است (خدابنده، ۱۴۰۰). امروزه تقریباً در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه، آموزش و پرورش از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و ارتقای کارآفرینی در تمامی مقاطع تحصیلی، از این رو نوآوری در ابعاد مختلف نظام آموزشی، زمینه‌ساز پرورش نوآوری و تنوع است (طغرای، میروحدی و هاشمی، ۱۳۹۷). برای تحقق یکی برنامه درسی و حرکت برای رسیدن به کارآفرینی یکی از راه‌حل‌های اصلی برای حل معضل بیکاری، فقر و اقتصاد کشور است. (باوفا، دهقانی، جوادی پور و محمدکاظمی، ۱۴۰۰). ایران کشوری در حال توسعه بوده و فرصت کارآفرینی در کشورهای در حال توسعه، بیشتر از کشورهای توسعه‌یافته است، کارآفرینی ابتدا در نظریه‌های اقتصادی تبلور یافته و به‌عنوان عامل اصلی ایجاد ثروت و یا ارزش اقتصادی شناخته شده است و باید توجه داشت که مطالعه کارآفرینی، حیطه گسترده‌ای از رشته‌های مدیریت، اقتصاد، جامعه‌شناسی و روانشناسی را در بر می‌گیرد (امیدی، هاشمی، قلنتاش و ماشینیچی، ۱۳۹۸). آموزش اقتصاد در اصطلاح علمی، دستیابی به اهداف شناختی، رفتاری و رفتاری در حوزه اقتصادی است که به آن «آموزش و تربیت اقتصادی» گفته می‌شود، حوزه‌ای بسیار پرتعداد و سرشار از ادبیات و تجربیات کسب شده امروزه. توسط جهان (میرعرب رازی، حاجی تبار فیروزجایی و آریانفر، ۱۳۹۶). سواد مالی توانایی تصمیم‌گیری با منابع محدود است. این تصمیمات بر تولید، مصرف، پس‌انداز یا سرمایه‌گذاری مردم تأثیر می‌گذارد. اگر فردی فاقد دانش مالی باشد، می‌تواند به سرعت قربانی کلاهبرداری و سوء استفاده از اعتبار شود تصمیمات بزرگ مانند خرید خانه، پس‌انداز پول، خرید ماشین و غیره. به درستی کار نمی‌کند (طاهری طیبی و همکاران، ۱۳۹۹). این در حالی است که در کشور ما از قدیم‌الایام تا به امروز این سوال به گونه‌ای متفاوت و سوال برانگیز مورد توجه قرار نمی‌گیرد. یعنی با وجود میلیون‌ها کلاس درس، میلیون‌ها صفحه برنامه آموزشی، حتی هزاران صفحه دانش اقتصادی و روش‌های آموزشی و هزاران برنامه صوتی در سطح جهانی. که در زمینه آموزش اقتصاد فعالیت می‌کنند، در کشور ما هنوز هم کم نیستند کسانی که فکر می‌کنند تدریس اقتصاد فقط یک موضوع مطالعه است. هدف کلی و اصلی کلیه برنامه‌های تربیتی و برنامه‌های تربیتی یکپارچه کردن تربیت فکری، دینی، علمی، عملی و اخلاقی دانش‌آموزان به گونه‌ای است که بتوانند به درستی درک و به دست آوردن

توانایی بهبود مستمر شرایط فردی و اجتماعی خود را انجام دهند. همه نظام‌های آموزشی تلاش می‌کنند مهارت‌ها و علوم پایه‌ای را به دانش‌آموزان بیاموزند و آن‌ها را در مسیر زندگی توانمند سازند. توانمندسازی دانش‌آموزان از طریق آموزش و تربیت است که این مهم در نظام آموزشی اتفاق می‌افتد. خوشبختانه بیشتر موضوع‌های آموزشی در مدارس انجام می‌شود اما برخی موضوعات مانند تربیت اقتصادی کمتر به آن پرداخته می‌شود و رویکرد غالب این است که این مهم در حیطه کارشناسی است و نیازی به آموزش آن در مدارس نیست که از نظر نگارنده این موضوع رد شده و آموزش و تربیت اقتصادی در مدارس به دانش‌آموزان بسیار مهم و حیاتی است. بنابراین تدوین برنامه درسی مبتنی بر تربیت اقتصادی دانش‌آموزان موضوعی است که باید بیشتر به آن پرداخته شود و در این خصوص رویکرد جامعی تهیه شود. هدف از پژوهش حاضر، تدوین الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه بوده، روش تحقیق کیفی بوده، جامعه آماری شامل مقالات و پژوهش‌های علمی، طرح‌های پژوهشی سازمان‌ها و مؤسسات، تحقیقات خبرگان و محققان، کتب مرتبط تألیفی و پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری مراکز آموزش عالی و بخشنامه‌های موجود در وزارت آموزش و پرورش و ادارات زیرمجموعه، برای بررسی متون و متخصصان برنامه درسی، مؤلفان کتب درسی، برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش و متخصصان تربیت اقتصادی و کارآفرینی برای مصاحبه بود که ۲۱ متن و با روش نمونه‌گیری گلوله برفی تعداد ۱۵ خبره انتخاب شد. برای تحلیل داده‌ها، از روش تحلیل محتوای استقرایی با کدگذاری اولیه، محوری و ثانویه استفاده گردید. برای تعیین روایی و پایایی، از بررسی‌های لازم شامل مقبولیت (بازنگری خبرگان)، قابلیت تأیید (بازبینی خبرگان) و توافق درون موضوعی، استفاده گردید. طبق نتایج، در الگوی پژوهش، عنصر «هدف»، دارای پنج پیشران بشرح: کاربردی و عملیاتی بودن، پرورش مهارت‌های فردی و فنی، پرورش مهارت‌های روانشناختی، ایجاد دانش مالی و اقتصادی و پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی، عنصر «محتوا»، دارای هفت پیشران بشرح: سواد مالی و اقتصادی، مهارت‌افزایی، دانش‌افزایی، قابلیت اجرایی، مبتنی بر نیازهای واقعی، خلاقیت و کارآفرینی و مدیریت محوری، عنصر «روش‌های تدریس»، دارای شش پیشران به شرح: پروژه و کارگاه‌محوری، آموزش مشارکتی، تکنیک‌های نوین آموزشی، دانش و مهارت‌محوری، تکیه‌گاه‌سازی و تدریس منعطف و عنصر «ارزشیابی»، دارای پنج پیشران به شرح: ارزشیابی کیفی، ارزشیابی عملیاتی، ارزشیابی دانش نظری و نگرش، ارزشیابی حین آموزش و ارزشیابی مشارکت‌محور، بوده است.

تبیین نتایج: در تحلیل و تبیین نتایج الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی برای دوره اول متوسطه، به روشنی می‌توان مشاهده کرد که این الگو از چهار عنصر کلیدی شامل «هدف»، «محتوا»، «روش‌های تدریس» و «ارزشیابی» تشکیل شده است. هر یک از این عناصر، پیشران‌های ویژه‌ای دارند که به تناسب نیازهای یادگیرندگان در این دوره سنی و اهداف کارآفرینی تنظیم شده‌اند.

۱. عنصر هدف: عنصر هدف در این الگو شامل پنج پیشران مهم است که با تمرکز بر جنبه‌های کاربردی و عملیاتی تنظیم شده‌اند. کاربردی و عملیاتی بودن به‌عنوان اولین پیشران نشان می‌دهد که این برنامه درسی به دنبال آن است تا دانش‌آموزان نه تنها در تئوری، بلکه در عمل نیز بتوانند از مهارت‌ها و دانسته‌های خود بهره‌برداری کنند. پرورش مهارت‌های فردی و فنی و پرورش مهارت‌های روانشناختی از دیگر اهداف کلیدی هستند که نشان می‌دهند تربیت اقتصادی باید هم در بعد تخصصی و فنی و هم در بعد روانشناختی و انگیزشی تقویت شود. همچنین، ایجاد دانش مالی و اقتصادی به‌عنوان یک پیشران مهم نشان می‌دهد که آشنایی دانش‌آموزان با اصول پایه‌ای اقتصاد و مالی از اهمیت بالایی برخوردار است. در نهایت، پرورش خلاقیت و ایده‌آفرینی بیانگر آن است که این برنامه به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا ذهنی نوآور و خلاق در مسائل اقتصادی و کارآفرینی داشته باشند.

۲. عنصر محتوا: عنصر محتوا در این الگو شامل هفت پیشران است که همگی به صورت هدفمند و هماهنگ با نیازهای واقعی دانش‌آموزان طراحی شده‌اند. سواد مالی و اقتصادی به‌عنوان اولین پیشران بر

اهمیت آشنایی دانش‌آموزان با اصول پایه‌ای مالی و اقتصادی تأکید دارد. مهارت‌افزایی و دانش‌افزایی به طور مستقیم به توسعه توانمندی‌های تخصصی و علمی دانش‌آموزان مربوط می‌شوند. قابلیت اجرایی بیانگر این است که محتوا باید به گونه‌ای طراحی شود که دانش‌آموزان بتوانند آن را در محیط‌های عملیاتی و واقعی به کار گیرند. خلاقیت و کارآفرینی و مدیریت محوری نیز به شکلی خاص به تقویت توانمندی‌های خلاقانه و مدیریتی دانش‌آموزان پرداخته‌اند تا آن‌ها بتوانند در آینده به‌عنوان کارآفرینان موفق ظاهر شوند. ۳. روش‌های تدریس: روش‌های تدریس در این الگو دارای شش پیشران کلیدی است. پروژه و کارگاه محوری به‌عنوان اولین پیشران نشان‌دهنده تأکید بر آموزش عملی و تجربی است. آموزش مشارکتی و تکنیک‌های نوین آموزشی نیز نشان‌دهنده اهمیت یادگیری از طریق همکاری و به کارگیری تکنولوژی‌های نوین است. دانش و مهارت محوری بیانگر این است که آموزش باید همزمان با ارتقای دانش نظری و مهارت‌های عملی همراه باشد. تکیه‌گاه‌سازی و تدریس منعطف نیز بر اهمیت ایجاد فضای امن و انعطاف‌پذیری در تدریس تأکید دارند تا یادگیرندگان بتوانند به شیوه‌های متفاوت از یکدیگر یاد بگیرند.

۴. ارزشیابی: عنصر ارزشیابی دارای پنج پیشران است که نشان‌دهنده یک سیستم جامع و کامل برای ارزیابی پیشرفت یادگیرندگان است. ارزشیابی کیفی و ارزشیابی عملیاتی به بررسی توانمندی‌های دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف عملی و کیفی می‌پردازند. ارزشیابی دانش نظری و نگرش نشان‌دهنده این است که برنامه آموزشی تنها به مهارت‌های عملی محدود نمی‌شود و باید دانش نظری و نگرش‌های اقتصادی و کارآفرینانه نیز سنجیده شود. ارزشیابی حین آموزش و ارزشیابی مشارکت محور نیز بر اهمیت ارزیابی فرآیند یادگیری در حین آموزش و تأکید بر مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری اشاره دارند.

در مجموع، این الگوی برنامه درسی تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی به شکلی طراحی شده که نه تنها مهارت‌های فردی و فنی دانش‌آموزان را پرورش می‌دهد، بلکه به آنان کمک می‌کند تا درک عمیق‌تری از مسائل اقتصادی و کارآفرینی داشته باشند و توانایی تبدیل دانش به عمل را پیدا کنند. این الگو با تمرکز بر خلاقیت، مهارت‌آموزی و مشارکت، به تربیت نسل‌هایی از کارآفرینان جوان کمک می‌کند که توانایی مواجهه با چالش‌های اقتصادی و اجتماعی آینده را داشته باشند.

پیشنهادات: با استناد به نتایج حاصل از پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

الف- عنصر هدف: در تدوین اهداف برنامه درسی، بایستی پرورش ویژگی‌های فردی، فنی و مدیریتی فراگیران مورد توجه قرار بگیرد. توجه به ایجاد روابط عمومی بالا در افراد مهم است، چرا که برای کارآفرینی، نیاز به مهارت‌های برقراری ارتباط برای فراگیران، مهم است. در تدوین اهداف، فراگیری کار مشارکتی و گروهی برای فراگیران، باید مورد توجه قرار بگیرد تا آنان برای این امر و انجام کار تیمی آماده بشوند. توجه به تربیت اخلاقی، اجتماعی و روابط اجتماعی فراگیران در اهداف برنامه درسی مهم است. هم‌چنین، هدف باید بر فرهنگ‌سازی مبتنی بر استقلال فکری و مالی تمرکز کرده تا فراگیران را برای تربیت اقتصادی آماده کند. ساده بودن و قابل لمس بودن، اهداف برنامه درسی مهم بوده و بایستی هدف متناسب با مقطع سنی و تحصیلی فراگیران باشد.

ب- عنصر محتوا: محتوای دروس، بایستی مبتنی بر ایجاد ایده، فرصت‌طلبی و برقراری ارتباط و هم‌چنین، ایجاد انگیزه در فراگیران دوره اول متوسطه باشد. توانایی ایجاد خودشناسی و شناخت ویژگی شخصیتی فراگیران، در محتوای دروس مورد توجه قرار بگیرد. محتوای دروس، بایستی بر کسب مهارت‌های بازار تمرکز کرده و با اصول علمی و استانداردهای روز، همخوانی داشته باشد. استفاده از فیلم‌های آموزشی علمی برای فراگیران، مفید بوده و آنان را علاقمند به فراگیری دروس می‌کند. در محتوای دروس، آشنا شدن با اهداف اقتصاد کلان و خرد جامعه و توجه به استانداردهای سواد اقتصادی و مالی در فراگیران، از اهم موارد مهم است که محتوا را کاملاً با تربیت اقتصادی مبتنی بر کارآفرینی، منطبق می‌کند. بایستی محتوای

دروس متناسب با ظرفیت برنامه‌های تدوینی باشد و نیازهای روز و محیطی فراگیران را برآورده سازد.

ج- عنصر روش‌های یاددهی-یادگیری: استفاده از فیلم، اسلاید آموزشی و بازی‌های کلاسی در یاددهی-یادگیری فراگیران، تأثیر زیادی خواهد داشت. بایستی در شیوه تدریس، از روش‌های نوین مانند مبتنی بر حل مسئله، روش‌های مبتنی بر بازی، روش‌های مبتنی بر سخنرانی و یا روش‌های نوین مثل شعر و آهنگ، استفاده شود، چرا که این روش‌ها، علاوه بر ایجاد جذابیت در محیط کلاس، انگیزه فراگیران را تقویت کرده و آنان در مسیر بهتری برای تربیت اقتصادی قرار می‌گیرند. روش‌های تدریس معلمان بر توانایی اشتغال آفرینی روش‌های یاددهی-یادگیری، بایستی تأکید نموده و با ایجاد خلاقیت و نوآوری در فرگیران، به آنان کمک کنند تا برای ایجاد کارآفرینی از توانایی خلق ایده مناسب و کاربردی، بهره‌مند بشوند. روش‌های مبتنی بر مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی در روش‌های تدریس اهمیت بالایی دارد، چرا که برای ایجاد کارآفرینی، دارا بودن مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی مهم است. ایجاد کارگاه‌های آموزشی برای عملیاتی شدن آموزش در برنامه درسی تربیت اقتصادی، باید مورد توجه قرار بگیرد. نکته مهم دیگر در شیوه تدریس برنامه درسی، وجود تکالیف عملی در منزل برای آگاهی نسبی والدین از شرایط آموزش فرزندانشان است.

د- عنصر ارزشیابی: ارزشیابی مبتنی بر انجام کار عملیاتی مثل پروژه، بر توانایی کارآفرینی فراگیران می‌افزاید. بایستی سنجش عملیاتی مهارت‌های تدریس شده مورد توجه قرار بگیرد. نکته مهم دیگر اینکه، ارزشیابی بایستی با هدف، محتوا و تدریس برنامه درسی، همخوانی داشته باشد. سنجش گرایش و استقبال فراگیر از تورها و جشنواره‌های مربوطه هم اهمیت زیادی دارد. هم‌چنین، بایستی معلمان به سنجش فعالیت‌های خلاقانه فراگیران در طول سال تحصیلی توجه بکنند. از موارد مهم دیگر، وجود راهنمای همیشگی برای رصد کردن عملکرد افراد مهم است، چرا که آنان احساس می‌کنند، در هر لحظه در معرض ارزیابی هستند. به نظر می‌رسد که انجام ارزیابی حین آموزش به‌طور مداوم، در تقویت عملکرد فراگیران، تأثیر زیادی دارد.

منابع

- آقداودی، محی الدین، قاضی زاده، خشایار، میرزامحمدی، محمدحسن. (۱۴۰۰). ارزیابی برنامه درسی کارشناسی هنر اسلامی و ارائه الگوی بهینه سازی از منظر کارآفرینی. مبانی نظری هنرهای تجسمی. (۱)۶. ۴-۱۸.
- ابراهیمی هرسستانی، اصغر، ادیب، یوسف، رضاپور، یوسف، طغیان، مهدی. (۱۳۹۷). ادراک فارغ التحصیلان دوره متوسطه اول از اقتصاد مقاومتی: پژوهشی پدیدارشناسانه. مطالعات راهبردی بسیج. ۲۱(۷۸). ۳۱-۷۲.
- امیدی جمشید، هاشمی سید احمد، قلتاش عباس، ماشینی علیاصغر. (۱۳۹۸). طراحی الگوی برنامه درسی آموزش کارآفرینی برای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی. ۱۲(۲). ۲۵-۳۹.
- باوفا داود، دهقانی مرضیه، جواد پور محمد، محمدکاظمی رضا. (۱۴۰۰). سنتز یک الگوی برنامه درسی کارآفرینی در رشته علوم تربیتی مبتنی بر شبکه تارنکبوتی اکر. اندیشه‌های نوین تربیتی. ۱۷(۳). ۲۳۱-۲۵۰.
- بشیریان سمیه، سلیمان پور عمران محبوبه، افراسیابی رویا. (۱۴۰۱). طراحی الگوی تربیت اقتصادی و برنامه ریزی با رویکرد کارآفرینی در مقطع ابتدایی آموزش پرورش در منطقه خراسان شمالی. فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای. ۱۲(۴). ۱-۱۵.
- جابری صفا نسرین، آرمند محمد، عصاره علیرضا. (۱۴۰۲). طراحی و اعتبارسنجی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت اقتصادی بر اساس رویکرد توسعه پایدار در دوره متوسطه اول. فصلنامه علمی - پژوهشی تعلیم و تربیت. ۳۹(۳). ۲۷-۴۶.
- حسینی علی، قلتاش عباس، رنجبر مختار، محمدجانی صدیقه. (۱۴۰۲). طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی اقتصاد خانواده دوره متوسطه دوم ایران. سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت. ۱۷(۱). ۱۸۸-۱۹۸.
- حسینی غفاری توران سیدحسین، سمیعی پاقلمعه معصومه. (۱۴۰۱). طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی گلستان، ششمین کنفرانس بین المللی مطالعات جهانی در علوم تربیتی، روانشناسی و مشاوره، تهران.
- حریری نجلا. (۱۳۹۹). اصول و روش‌های پژوهش کیفی. انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- خدابنده لیل. (۱۴۰۰). مطالعه تطبیقی آموزش کارآفرینی دوره متوسطه در کشورهای منتخب و ارائه راهکارهایی برای نظام آموزشی ایران. فصلنامه زیست بوم نوآوری. ۱(۳). ۲۱-۳۸.
- ذبیحی سامانی، حیدر و معتمدی سده، الهه. (۱۴۰۳). ساحت تربیت اقتصادی و اهمیت آن در زندگی دانش‌آموزان، سیزدهمین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی، شیروان.

- ستوده محمدرضا، مدرسی میثم. (۱۴۰۰). ارائه الگوی برنامه آموزشی کارآفرینی برای کودکان پیش دبستانی در ایران بر اساس طبقه بندی بلوم. فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی. ۴(۱۴). ۶۳۹-۶۵۵.
- سیدی بتول، احمدی پروین. (۱۳۹۸). تبیین عناصر برنامه درسی تربیت اقتصادی در دوره آموزش عمومی. مطالعات برنامه درسی. ۴(۵۵). ۴۴-۵.
- شاه ملکی میثم، ملکی حسن، قادری مصطفی، مصباحی مقدم غلامرضا. (۱۴۰۲). سنتزپژوهی شاخص ها و مؤلفه های برنامه درسی تربیت اقتصادی. پژوهش در برنامه ریزی درسی. ۲۰(۴۹). ۶۶-۵۲.
- شریفی گل زردی، فاطمه، محبی، علی، کریمی خویگانی، روح الله. (۱۴۰۳). شناسایی مولفه‌های مفهوم تربیت اقتصادی در دوره تحصیلی متوسطه اول. جامعه شناسی آموزش و پرورش. ۱۱۰(۱). ۸۲-۷۳.
- صدیقیان نرگس، حاجی علی اکبری فیروزه، درودی هما، لطفی زاده فرشته. (۱۴۰۲). ارائه الگوی پیامدهای استعاره های دیداری تبلیغات تعاملی بر رفتار مصرف کنندگان با استفاده از تکنیک دلفی. مطالعات رفتار مصرف کننده. ۱۰(۱). ۱۸۵-۲۱۳.
- طاهری طیبی سعیده، هاشمی سیداحمد، قلناش عباس، ماشین چی علی اصغر. (۱۳۹۹). طراحی الگوی برنامه درسی مدیریت اقتصاد خانواده در دوره متوسطه دوم. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی. ۱۴(۳). ۱۰۳-۱۲۵.
- طیب نیا، محمدرضا، کریمی، آصف، پاداش، حمید، یزدانی، حمیدرضا، کیهانی، محمد. (۱۴۰۱). واکاوی برنامه درسی کارآفرینی در مدارس با مطالعه تطبیقی مدارس ۹ کشور اروپایی. فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی، ۱۵(۳). ۵۱۸-۵۰۱.
- طغرابی محمدتقی، میرواحدی سیدسعید، هاشمی سمیه. (۱۳۹۸). طراحی الگوی آموزش کارآفرینانه در مدرسه. نوآوری های آموزشی. ۱۸(۳). ۵۹-۸۲.
- عباسی، جعفر، نوه ابراهیم، عبدالرحیم، زین آبادی، حسن رضا، عباسیان، حسین. (۱۴۰۰). استخراج ویژگی‌های عناصر برنامه تربیت اقتصادی برای دانش آموزان مدارس متوسطه. علوم تربیتی. ۲۸(۲). ۴۱-۵۸.
- قاسم پور مقدم، حسین، (۱۳۹۷)، «راهنمای برنامه درسی حوزه های تربیت و یادگیری»، دانشنامه برنامه ریزی درسی ایران.
- قندهاری، ازاده، مهرمحمدی، محمود، طلایی، ابراهیم، فرجی دیزجی، سجاد. (۱۳۹۷). تبیین اهداف تربیت اقتصادی دوره ابتدایی در ایران مبتنی بر سنتزپژوهی. مطالعات برنامه درسی. ۱۳(۴۸). ۳۹-۶۲.
- کوربین، جولیت ام، استراوس، آنسلم. (۱۴۰۰). اصول تحقیق کیفی کوربین، شیوه ها و رویه های توسعه گرند تئوری. ترجمه: محمد علی چراغی و همکاران، انتشارات اندیشه رفیع، تهران.
- محمدی فر یوسف، صبا علی اصغر، نادری نادر، رضایی بیژن. (۱۴۰۲). ارائه مدلی پارادایمیک برای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه های نسل سوم؛ کاربست نظریه بنیانی. آموزش و مدیریت کارآفرینی. ۱۲(۱). ۵۹-۷۴.
- مدرسی سریزدی، آسیه سادات، نادری، عزت الله، سیف نراقی، مریم، احقر، قدسی. (۱۳۹۸). اعتباریابی الگوی برنامه درسی مبتنی بر رویکرد کارآفرینانه (مورد مطالعه: درس فارسی دوره دوم ابتدایی). مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی. ۹(۲۸). ۱۰۷-۱۳۸.
- مرتضی نژاد، نیلوفر. (۱۴۰۱). ارزشیابی از برنامه های درسی مرتبط با کارآفرینی در دوره آموزش عمومی. پژوهش در برنامه ریزی درسی. ۱۹(۷۳). ۱۳۴-۱۵۴.
- مصطفایی پرستو، حسینی سیدعلی. (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کیفی گزارش مسئولیت اجتماعی شرکت ها با تاکید بر ذینفعان اجتماعی. پژوهش های تجربی حسابداری. ۱۱(۴۱). ۱۱۲-۷۹.
- مهجور، حمید. (۱۴۰۱). تربیت اقتصادی در نظام معیار اسلامی از منظر قرآن کریم. فصلنامه قرآن و علوم اجتماعی، ۲(۴). ۵۶-۸۰.
- میرعرب، رضا؛ حاجی تبار فیروزجایی، محسن؛ آریانفر، سمیه. (۱۳۹۷). تحلیل مولفه های سواد اقتصادی کتاب های درسی دوره دوم متوسطه از دیدگاه معلمان و دانش آموزان». دوفصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی. ۷(۱۴). ۱۲۱-۱۳۲.
- یوسفی پور محمدصادق، یارمحمدیان محمدحسین، فروغی ابری احمدعلی، نادری محمدعلی. (۱۴۰۰). طراحی و اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی کارآفرینی در هنرستان های فنی و حرفه ای. تحقیقات مدیریت آموزشی. ۱۳(۴۹). ۲۰۵-۲۲۴.

Akarowhe, K. (2018). Roles of Economics Education in Sustainable National Development.

Journal of Global Economics

Alaref J, Brodmann S, Patrick P. (2020). The Medium-Term Impact of Entrepreneurship Education on Labor Market Outcomes: Experimental Evidence from University Graduates in Tunisia, *Labour Economics*. 62(2020). 101787

Alaref, J., Brodmann, S., & Premand, P. (2019). The Medium-Term Impact of Entrepreneurship Education on Labor Market Outcomes: Experimental Evidence from University Graduates in Tunisia. *Labour Economics*, 62 (1), 1-50. doi:10.1016/j.labeco.2019.101787

Amagir, A., Groot, W., Maassen van den Brink, H., & Wilschut, A. (2018). A review of financial-literacy education programs for children and adolescents. *Citizenship, Social and Economics Education*, 17(1), 56-80

- Asarta, C. J., Jennings, A. S., & Grimes, P. W. (2017). Economic education retrospective: 25 years of contributions from *The American Economist*. *The American Economist*, 62(1), 102-117
- Badmos Jeleelah. M, AgbetiOluwayemisi. A and Umeh Theresa. U (2016). Instructional Material: Level of use in teaching and learning of economics in secondary schools. Mainland Education District IV, Lagos State Nigeria. *Journal of Research & Method in Education*,6(4), PP 107-112
- Bäuerle,L(2020). Reproduction, deconstruction, imagination On three possible modi operandi of economic education, *Journal of Social Science Education*,19(3), pp. 22-39
- Bradley, P. (2019). Integrating sustainable development into economics curriculum: A case study analysis and sector wide survey of barriers. *Journal of Cleaner Production*, 209, 333-352
- Collins, J., Morrison, M., Basu, P. K., (2017). Indigenous culture and entrepreneurship in small businesses in Australia. *Small Enterprise Research*, 24(1), 36-48
- Dilek, S. Kesgingöz, H, Konak, A, Halicioğlu, S. (2018). Factors Affecting Economic Literacy. *Afro Eurasian Studies*, 7 (1), 11-51.Retrieved from
- Erner, C., Goedde-Menke, M., & Oberste, M. (2016). Financial literacy of high school students: Evidence from Germany, *Research In Economic Education*,47(2),pp 95-105
- Fridrich,C(2021). Teaching Economics outside one's own subject area at lower secondary level in Austria – enriching or embarrassing?, *Journal of Social Science Education*, 20 (1), 30-64. <https://doi.org/10.11576/jsse-3737>
- Gangi, y. (2017). The role of entrepreneurship education and training on creation of the knowledge economy Qatar leap to the future, *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*. 13(4). 375-388
- Ho, M., Uy, M., Kang, B., Chan, K., (2018). Impact of entrepreneurship training on entrepreneurial efficacy and alertness among adolescent youth, *Front. Educ.* 3(2018).13
- Iwu C G, Opute P. A. Nchu R, Eresia-Eke C, Tengeh K. R, Jaiyeoba O, Aliyu O. A. (2021). Entrepreneurship education, curriculum and lecturer-competency as antecedents of student entrepreneurial intention. *International Journal of Management Education*. 19(1). 100295
- Lee, C., Hallak, R., Sardeshmukh, S. R. (2016). Innovation, entrepreneurship, and restaurant performance: A higher-order structural model. *Tourism Management*, 53(2016). 215-228
- Morselli, D., & Gorenc, J. (2022). Using the EntreComp framework to evaluate two entrepreneurship education courses based on the Korda Method. *The International Journal of Management Education*, 20, 100591. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2021.100591>
- Nor, B., Djatmika, E. T., Widjaja, S. U. M., & Wahyono, H. (2022). Development of economic learning model based on Pancasila values. *International Journal of Instruction*, 15(1), 259-276
- Núñez-Canal M, Ponce R. S, Azqueta A, Montoro-Fernández E. (2023). How Effective Is Entrepreneurship Education in Schools? An Empirical Study of the New Curriculum in Spain. *Educ. Sci.* 2023, 13, 740. <https://doi.org/10.3390/educsci13070740> Academic Editors: Jaana Olubiyo P. Olubunmi J. T. (2022). Entrepreneurship Education as Tool for Economic Growth: The Roles of Information Centres in Nigeria. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*.7436
- Opletalová, A. (2015). Financial education and financial literacy in the Czech education system. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184
- Pendergast, D(2021). The role of home economics education in the 21st century: the Covid-19 pandemic as a disruptor, accelerator, and future shaper, *CEPS Journal*, 11 (4), pp 13-32
- Secundo G, Mele G, Del Vecchio, Elia G, Marghrita A, Ndou V. (2021). Threat or opportunity? A case study of digital-enabled redesign of entrepreneurship education in the COVID-19 emergency. *Technological Forecasting and Social Change*. 166(2021). 120565
- Sheidu K. O, Adio Y. O, Ologundudu A. M. (2022). IMPACT OF ECONOMICS EDUCATION ON ACQUISITION OF ENTREPRENEURSHIP SKILLS AMONG UNDERGRADUATE

STUDENTS IN UNIVERSITY OF LAGOS. *NIGERIAN JOURNAL OF SOCIAL STUDIES*.
25 (1). 115-131

Solomon, G. E., Nhete, T., & Sithole, B. M. (2018). The case for the need for personal financial literacy education in Botswana secondary schools. *SAGE Open*, 8(1), 2158244017753867

Soltani, A., & Mehdipour, N. (2015). Application of applied, national, global, theoretical components and curriculum development in humanities curricula from the perspective of faculty members (Case: Shahid Bahonar University of Kerman). *Journal of Curriculum Research, Iranian Association of Curriculum Studies*, 5 (2), 47-71 [In Persian]

Walstad, W. B., Rebeck, K., & MacDonald, R. A. (2015). The effects of financial education on the financial knowledge of high school students. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 336-357

Zeegers, Yvonne & Clark, Ian. (2014). Students' perceptions of education for sustainable development. *International Journal of Sustainability in Higher Education*